

HIVURU

Hivuruqinaahuani qara vara kyora

Iesusira qati vara sivuma kyovaro nyaamwuni uro varuvaro 40 ihive nritarovaro vaisi mpovanto mwaa quara qara ntumwa tora. Mwaa quara qara ntumwa to vaisira nrutu tire hia ntapihi kyaunanra. Mwi vaisiva Poruvave, Rukuvave, Aporosivave, Sairaasivave, nraahumwa mpovantove, mwaa quara qara ntumwa teta? Hia ntapihuro. Iutaavanto Iesusira nraaqiaraqama vuhua Iesusi Karaisiva nritarero uro virini kepukyavanto vari okyarara ntapihi kye rieta taqaate tiro, mwi vaisiva mwaa quara Iutaani qara ntumwa tora. Iutaave HIVuruve mwia kuaa mwatanaa mwihua nyutuma.

Karaisiva nronravanto vitarero vuni vari okyarara tura

1 ¹Haaru Kotiva tiri haivaqahua Hivuru nraakye qora qua timwa nyinrenro mwiva vaisi mponramwu poropetive tuhua ekyaa mpo qua mpo qua timwa nyuvata mwihua mwi quara qovarama kyeqata tiri haivaqahua timwa nyiqi vi varurave. Mpo enta Kotiva ruvaatakyaa poropeti vaisi mpo timwa mwinro mpo enta nraahumwa mpo qarama kyero poropeti mpo timwa mwinro mwitaamaqi vivihura.

²Kotiva mwitaa timwa nyiqiro viro mwaa entara ekyaa enta vahiraqaa mwiva nai mwaaqu titaiharo mwia mwaaquvanto mwia qua qovarama kyaihata tire riaunanra. Kotiva nai mwaaqu nronraqama kyovaro mwia mwaaquvanto mwatavata nyaamwuvata utu tora. Kotiva ekyaa inraikya mwia nai mwaaqu kyaama taiva nraahuma vahiho.

³Kotira peqa okyaravanto nai mwia mwaaquqvata ntuvaahе varirama. Mwia mwaaqu okyaravantovata, mwia qora okyaravantovata, kuaa okyara nraahuma vahiho. Mwia mwaaquvanto timwa tai quaraqatairo ekyaa nyaamwunivata, mwatanivata, vahi inraikyava qati nraahu vahihiro vi varira. Mwaa entara mwia mwaaquvanto nraakye qora uaqia hi kyaiqara utua quara nruka nyatero uro nyaamwuni Kotira

kepukyavanto vahinani mwia kyauqu kyaatutani mwatakyaa viro variro.

⁴Kotiva mwianra ni maaquve tirara tiro, mwia mwaaquvanto ekyaa nyaamwunyaahuavata nraatara kyero nritarero variharo mwia nrutuvantovata mwihua nyutu nraatara kyero nritarero virinima vahiho.

⁵Kotiva nai mwaaqu mwianra nraahu tiqaro,

E ni maaquvanto variaro.

E ni maaquvanto variarana

nte mate i nronraqama kyauqo.

(Sng 2:7)

Kotiva hia nyaamwunyaahuara mwi quara tiraitiro, nai mwaaquara mwi quara turave. Kotiva qaiqaa nai mwaaquara tiqaro,

Nte mwia qova variariro mwiva ni maaquvanto variarive, turave.

(2 Sml 7:14)

Mwitaa tiqaro Kotiva hia nyaamwunyaahuara mwi quara tiraitiro, nai mwaaquara nraahu mwi quara turave. ⁶Kotiva nai nraaqiara tauraanaanra mwata mwaini titarera hiro tiqaro,

Ekyaa nyaamwunyaahua mwia nrutu nraahu

tuaaheraqi quate, turave.

(Lo 32:42)

⁷Kotiva nyaamwunyaahua okyarara mwitaama tiro:

Nte tuqata nyaamwunyaahua toqavanto tintema kyeta hianteqa nrohi variarave.

Nte qua ti varuqata mwihua qia auruvanto itaintema

kyeta ni kyaiqa vare variarave, turave.

(Sng 104:4)

⁸Nyaamwunyaahuara mwitaa timwa kyero Kotiva nai mwaaquara mwaa quara tiqaro,

Kotio, e kepukyavanto varira ntaqikyiqi viqara

ekyaa enta qati nraahu variqira vinanrave.

E ntapihi kyera nraahu ntaqikyiqira vinanrave.

⁹Ntapihi kyera nrohina okyararama

i mwutukyavanto vaiharo

qora okyarara hia i mwutukya vahirave.

E mwitaa hi variarana nte Kotiva iqaa ntaqikyivi varuva

i hena vaisi qaqira mwini kyena,

i nraahu vita kye vate i mwutukyaqitai

kyuqe hi varirara variante tina,

nte i nronraqama kyaurave, tura.

(Sng 45:6-7)

¹⁰Kotiva mwitaa timwa kyero qaiqaa nraahu nai mwaaquara tiqaro,

Nronrao, e haaru toharera mwaa mwatara utu tonanrave.

E ena kyauquqotaira nyaamwuvata utu tonanrave.

¹¹Nyaamwuvantovata mwatavantovata

hia ekyaa enta vahirara

e nraahuma ekyaa enta variqira vinanrave.

Tuavaaqavanto nrihiqama vintema kyero
nyaamwuvantovata mwatavantovata
nrihiqama quananrove.

¹² Tuavaaqa qaraakya utirera hiro
haaruaara ntahuku kyero kyaintema kyera
e nyaamwuvata mwatavata taiqa kyenanrave.
Mwia taiqa virara e nraahu hia nyaapaiqama viraitira,
ekyaa enta qati nraahu variqira vinanrave,
turave. *(Sng 102:25-27)*

¹³ Kotiva hia nyaamwunyaahuara tiraitiro, nai mwaaquara
nraahu mwaa quara tiqaro,
E nritarera nina kyauqu kyaatutani variraqe
nte i nramwutaahua ru taiqa kyaarira
mwihuaqaa kyuqu ntamwa tera variante, turave. *(Sng 110:1)*

¹⁴ Nyaamwunyaahua mwihua okyara vahirero mwitaamama vahiro.
Mwihua Kotira kyaiqa vaisivanto hia mwamwantavata vaihata
mwanraqura nraahu vaihuama varita. Kotiva mwihua airi enta sitaihata
uro Kotiva huvantu nyataani vaisihua kyaahaqa hi variara.

Kotira quara qumina quave tivorave tura

2 ¹ Mwia mwaaquvanto Iesusiva nyaamwunyaahua nraatara kyero
vuni varirara tita, tire mwia qua riaunanra mwi quara hia
qoriri hiraitita, kepukyaqama kye riemwaqi quara aanrava nraahuma
vahiro.

² Haaru Kotiva nyaamwunyaahua sitovata mwihua Kotira qua
Mosesira timwa mwitovaro mwi quava qutaa qua vahurara tiro,
mpovanto mwi quara nteqa kyovaro Kotiva mwia hiniqama nai
kyoqaa mwunrama.

³ Kotiva mwi quara qovarama kyero variqiro viro nraakiara qua mpo
nai nraakye qorara po timwa nyatero huvantu nyataani quara qovarama
kyero. Tire mwi quarara qumina quave timwa kyeta mwi quara qaqira
kyaarera, Kotiva tiri ruari entava nrinraqe po tire nataama kyetave
ntuqema kye aatu hianteta quananrave? Mwi quara qovarama kyarero
nai mwaaqu tiri nronra vaisi titovaro mwiva nraante mwi quara timwa
nyuvata mwia qua riohua tirivata timwa timwiavata riaunanrave. Mwi
quava haaru Kotiva Mosesira timwa mwu quaravata nraatara kyero
nronraqama kyero vahirarama tina.

⁴ Nraakye qoravanto Kotira quara qutaa quave qiate tiro, Kotiva nai
qua timwa nyiahua kepukyaqama nyataihata mwihua nronra kyaiqa, hia
taqaa kyaiqara varaqi vi variara. Kotiva nai mwanraquravata nai kyakya
hiraqaa nraakye qora nyi varihata mwihua mpo kepukya mpo kepukya
vareqata variara.

Iesusiva nraahu tiri huvantu timwa taariva variho tura

⁵Tire qaraakya mwata nraakiara qovara hianinranrama ti varita. Kotiva hiama nyaamwunyaahuara mwi mwataraqaa ntaqikyiqita quate qiananro.

⁶Kotira qua mpovanto mwitaama tiro:
Kotio, e nronravanto variqarara tira,
nanraqamave e qumina nraakye qora mwatani
varurahuara nronraqama kyera riemwaqira vi variaro?
Mwihua nraaqiararaqavata nanraqamave
e ntaqikyiqira vi variaro?

⁷E nraakye qora utu kyera mwihuara pataqiaqaa
tumitare nkye nyaamwunyaahua mwemwani
kumwaanri pataqiara variqi quate qiananrave.
Nraakiara e mwihua vara vuniqama kyera
mwihua nyutuvata vara viriniqama kyera

⁸mwihua nronraqama kyera mwihuara tiqara,
Ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqita quate tinanrave,
tura.

(Sng 8:4-6)

Mwi quara okyaravanto mwitaamama vahiro. Kotiva nraakye qora nronraqama kyairata mwihua ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqi vivara. Mwihua hiama mpo inraikyaqaa hia ntaqikyivara. Mwihua ekyaa inraikyaqaama ntaqikyiqi vivara. Nraakiara mwi quava qutaaqama kyero mwivauma vahiananro. Mate mwaa entara nraakye qoravanto hiama ekyaa inraikyaqaa ntaqikyiqi varita.

⁹Mwihua hia mwitaa hiavarovata mwaa entara tire Iesusira okyara ntapihi kyaunanra. Kotiva nraakye qora kyuqema nyatarera hiro Iesusirara pataqia tumitarera nyaamwuni variahua mwihua kyuqutarani variqara nraakye qorara riegara qutu quante tuvaro mwiva nriqa vu inraikyara varero qutu vura. Mwiva ekyaa nraakye qorara riegaro qutu vurara tiro, Kotiva mwia vuni vita kyero vatero mwia kepukyaqama kyero mwia nrutu vara viriniqama kyaiharo variqiro vi varira.

¹⁰Kotiva variharo Kotiraqaatairo ekyaa inraikya qovarama viro ekyaa enta qati nraahu vahiqiro vi variro. Kotiva airi nraakye qorara mwihua ni nraaqiara varivaqe nte mwihua sitaqina ntena varianinrani ntuvahainani uro kyaankye timwa kyero, Iesusira qati kyovaro nriqa vu inraikyara varaqiro viro uro qutu vurama. Kotiva ntapihi kyero Iesusira qati kyovaro qutu vurama. Iesusiva nriqa vu inraikyara varaqiro viro qutu vurara tiro, mwiva viriniqama viro kepukyavanto variqaro qioma tiri huvantu kyero Kotiva varinani tivitaqiro uro kyaarivama variro.

¹¹Iesusiva tiri uaqia hi kyaqara qua vahira nruka timwa taiva varihata tire mwiva tiri uaqia hi kyaqara qua nruka timwa taihua varunanranra tiro, Kotiva

mwia qovavata tiri tiqovavatama variro. Mwitaama varunanranra tiro, Iesusiva tiriara nkye ni nunra katave qianinranra hia kyaurira.

¹²Iesusiva mwitaama tiro:

Kotio, ntena nunra kata i okyara timwa nyiqi virerave.

Mwihua ntuvaantuama vita varivaqe nte i nrtutu

tuaahereqa ihi timwaqi virerave, turama. *(Sng 22:22)*

¹³Qaiqaa mwiva tiqaro,

Nte Kotirara qutaave timwa kyena

mwiaqaa vuntuvina varirerave, turama. *(Ais 8:17)*

Qaiqaavata mwiva tiqaro,

Kotiva nraaqiara ni mpihata

mwihua nivata variavana varuvave, turama. *(Ais 8:18)*

¹⁴Tire Kotira nraaqiara variqata mwamwanta vataahua varunanrama.

Tire mwamwanta vataahua varurarora tiro, Iesusivavata vaisi tuero tiri nraakye qora nraantantero mwamwanta vataava variqiro vurave.

Saataaninra kepukyavanto ekyaa nraakye qora rupa tovata mwihua ekyara qutu vita varuvorora tiro, Iesusiva vaisi tuero Saataaninra kepukyavanto qumina inraikyaqama quarive tiro, qutu vurave.

¹⁵Nraakye qoravanto mwatani qati variqi viqata mwihua nkyiari qutirara aatu huva mwi inraikyava mwihua rupa tovata varuvaro Iesusiva mwi nraakye qorahua mwiqitairo huvantu kyarero vaisi tuero qutu vurave.

¹⁶Iesusiva hia nyaamwunyaahuara rieqaro mwatani qovarama vuravauma. Mwiva mwatanyaa nraakye qora Evarahaamunra okyarara rieqaro vaisi tuorama.

¹⁷Mwiva tiri nai nrunra qata votima kyero vaisi tuero, mwamwanta vataava variqiro vurara tiro, mwiva tiri kyaahaqa hiarivama variro. Mwiva hia mwitaa hiankye titiri, hiama tiri kyaahaqa hiariva mpovanto varitiri. Tire mwatani variavarahua tetavanto teta uaqia hi kyaiqara qua nruka kyaara aanrava hia vahuvaro Iesusiva mwi quara Kotiva nruka timwa taarive tiro, mwatani tuminro nraaqiara tuemwa vura. Iesusiva tiri nraakye qorara po kye timwaqiro viqaro mwiva Kotira kyaiqa vara mwataariva nronravanto variqaro Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqiro viqaro Kotiva tiriara mwihua uaqia hi quara nruka nyataarive tiro, tiriara rieqaro qutu vurave.

¹⁸Iesusiva vaisi tuero variqi vi varuvaro uaqia hi kyaiqava mwia mwataaramaqi viqaro taqovaro mwiva hia uaqia hi kyaiqara utiraitiro, kepukyaqama kyero variqiro vi varurara tiro, uaqia hi kyaiqava tirivata mwataara hiraro Iesusiva tiri qioma kyaahaqa hiraqe hia uaqia hi kyaiqara utuananra.

**Mosesiva nronravanto variharo Iesusiva mwiaavata
nraatara kyero anoma nronravantoma variro**

3 ¹Ni kata pakyaa, nkye rauriqata variata. Kotiva nkyi uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataihata variara. Kotiva nkyivata nyaanrama

taihata variara. Nte vaakya tu quarara rieqanama nkyiara nkye Iesusirara nronraqama kyeta riemwaqitama quatemala tuqo. Iesusiva Kotiva nronraqama kyero titai vaisivama variro. Kotiva tiriqaa qua vahira nruka timwa taarive tiro, Iesusiva tiriara rieqaro Kotirani kyaiqa vara mwato vaisiva varihata tire mwia qua riemwaqi vi varunanrave.

²Kotiva Iesusira nai kyaiqaqaa vita vatovaro Iesusiva kepukyaqama kyero mwi kyaiqara varaqiro viqaro Kotira qua nraahu riemwaqiro vurama. Haaru Mosesiva ekyaa Kotira nraakye qoraqaa ntaqikyiqiro viqaro mwia qua nraahu riemwaqiro viqaro kyaiqa varontema kyero, Iesusivavata Kotira kyaiqa varaqiro vurama.

³Kotiva Iesusira nrutu vuni vara vatero Mosesira nrutu nraakiaranima vatero. Nraamwu hoqa tai vaisiva vuni variharo nraamwu mwiva mwatumwi vahintema kyero, Iesusiva vuni variharo Mosesiva nraakiaranima variro.

⁴Ekyaa nraamwu hia naiqama kye qovarama viro vahira. Vaisivanto hoqa taiva nraahu vahira. Qio kuaa qarama kyero Kotiva nyaamwuvata mwatavata utu taivama variro.

⁵Mosesiva Kotira kyaiqa vaisivanto variqaro Kotira qua nraahu riemwaqiro viqaro ekyaa Kotira nraakye qoraqaa ntaqikyiqiro vurama. Mwiva mwi kyaiqara vareqaro nraakiara qovara hiani vaisirara timwa niqi vurama.

⁶Mosesiva qati kyaiqa vaisivanto varuvaro Karaisiva Kotira mwaaqu taruvama variro. Karaisiva Kotira mwaaqu taruva variqaro Kotira qua nraahu riemwaqiro viqaro mwia nraakye qoraqaa ntaqikyiqiro vi varirama. Tire kepukyaqama kyeqata Karaisirara riemwaqi viqata, Kotiva tiri kyuqema timwa taani entara mwia vekya variqi quarera, tire qioma tiqata, Tire Kotira nraakye qorama varuro, qiananra.

Nkye Kotira quara pupohairata qaqira kyevorave tura

⁷Kotira mpukuqi Kotira mwanraquravanto timwa tai quara riaata. Mwi quava mwitaama tiro:

Mate Kotira qua riarera hita

⁸⁻⁹nkye nkyi haivaqahua Kotira qua rieta qaqira kyeta nkyiari vu aanranraqaa qua raaquta kyeqata vuntema kyeta nkyevata vivorave.

Kotiva nkyi haivaqahuara mwitaama tiro,
Nte nkyi haivaqahuaqi 40 ihia kyaiqa varaqina quavata nkyi haivaqahua qumina mwatani variqi viqata nte mwihuani kyaiqa varataavarara hia nronraqama kye riaraitita, mwihua qua raaquta kyeqata nianra mwia mwoqaqa mpo kyaiqa nraahu varaarive tiqata nina nraahu

mwataarama kye taqarera uti varuhua varurave.

10 Mwihua mwitaamaqi vuvaro
ni raraqa tovana mwihuara tiqana,
Mwihua ekyaa enta api aanra mwiaqaa nraahu
virera uti variahuave.
Mwihua qua raaquta kyeqata
hia ni aanraqaa virera uti variahuave, qiavarave.

11 Mwihuara ni raraqa tovana
nte ntena kyauqu nriqiqaa vatena tiqana,
Mwia kyaara mwihua hia uro nivatama kye tekya
hivarave, turama.

(Sng 95:7-11)

12 Ni kata pakyaa tuaavo, nkye rauriqata variata. Nkyi su nyaato
mwutukyavanto uaqiama virata nkye Kotira quara hia qutaa quave
timwa kyeta tuqasaa vita qati variqi vi vari mwanriqara, Kotira mwoqa
mwivorave.

13 Mate mwaa entara nkye Kotiva hinani nrita mwia aanraqaa nrohi
entavama vahiho. Uaqia hi kyaiqava nkyi vara apiqama kyairata nkye
hia Kotira aanraqaa vivorave tita, mwaa entara nkye nai kepukyaqama
mwate nai kepukyaqama mwatemaqi viqata Kotira aanraqaa quata.

14 Haaru enta tire Karaisirara qutaave timwa kyeta mwianra
kepukyaqama kye variqi quavananrave. Mwi entaraqatai tire
kepukyaqama kye Karaisirara riemwaqi viqata matevata variqi vita uro
qutu quarera, tire qioma tiqata, Tire Karaisiravata variqi vurahuave,
qiananra. 15 Nte qaiqaa Kotira mpukuqi tu quara tirerama. Mwitaama
tiro:

Mate Kotira qua riarera hita,
nkye nkyi haivaqahua Kotira qua rieta qaqira kyeta
mwihua nkyiari vu aanranraqaa nraahu
qua raaquta kyeqata virerata uti varuntema kyeta
vivorave, tura.

(Sng 95:7-8)

16 Ta vaisihua Kotira qua rieta qaqira kyeta nkyiari vu aanranraqaa
nraahu nrohirera uti varurave? Mwihua tiri haivaqahuave. Mosesiva
mwihua sita varero Isipisairo uro kyohua, mwihua Kotira qua rieta
raaqutorama.

17 Kotiva tahuara raraqa tovara 40 ihia variqi vurave? Mwiva tiri
haivaqahuara raraqa tovaro varurave. Tiri haivaqahua qumina mwatani
variqata uaqia hu kyaiqara utura kyaara mwini qutu taiqa vurama.

18 Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Mwihua hia ni mwata
tekya hi mwataraqi uro tekya hivarave, tu quara, tahuara turave? Mwiva
tiri haivaqahuara turave. Mwihua Kotira qua rieta qaqira kyeta nkyiari
nrohu aanranraqaa nraahu virera uti varurara tiro, Kotiva mwitaa
turama.

¹⁹Tire ntapihi kyaurata mwihua hia Kotira quara qutaa quave turara tita, mwihua hia qioqama kye Kotira mwata tekya hi mwataraqi tekya hirera vura.

Kotira nraakye qoravanto tekya hirara tura

4 ¹Haaru Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Ni nraakye qoravanto nivatama kyeta uro tekya hiqata varivarave, turama. Mwianra rieqata nrivaqe tire aatu hiqata variara. Hauri nkyiqitairo mpovanto mpo aanraqaa ntuqia viro hia tekya hi mwataraqi quankyora.

²Tire mate riaurantema kyeta tiri haivaqahuavata Kotira qua riora. Mwihua Kotira qua riovaro mwi quava hia mwihua kyaahaqa hura. mwihua mwi quara rieta mwianra hia qutaa quave timwa kyeta qaqira kyorara tiro, mwi quava hia mwihua kyaahaqa hura.

³Tire Kotira qua rieta qutaave qarahunra nraahuma uro Kotiravata tekya hiananra. Kotira mpukuqi nraakye qora Kotira qua nteqa kyaahuara Kotiva mwitaama tiro:

Ni ntaraga taihana nte ntena kyauqu nriqiqaa vatena tiqana, Mwihua hia uro ni vatama kye tekya hivarave, turama.

(Sng 95:11)

Kotiva nai kyaiqa haaru taiqa kyero tekya huva viviro taiqa vuvarovata mwi quara turama.

⁴Kotira mpukuqi Kotiva tekya hu entarara mwitaama tiro:

Kotiva 6 entara kyaiqa varaqi viro uro taiqa kyero

7 entaqaa mwiva tekya hurave, turama.

(Okyara 2:2)

⁵Kotiva mwi entaraqaa tekya hurara tita, Kotira nraakye qoravata tekya hita qati variqi vivara. Kotira qua rieta qoririma kyeqa nrohia nraakye qorahuara Kotiva mwitaama tiro:

Mwihua hia qio nte tekya hianinrani vivarave, tura.

⁶Haaru tiri haivaqahua Kotira qua kyuqe qua rieta qaqira kyeta hia qutaa quave turara tita, mwihua hia Kotiravata tekya hirerata vura. Kotira quara qutaa quave ti nraakye qorahunra mwihuama Kotiva qati kyairata Kotiravatama kye tekya hivara.

⁷Haaru tiri haivaqahua Kotira qua qaqira kyeta mwia kyaara hia Kotiravata tekya hirera vuvaro airi ihi nritarovalo Kotiva qaiqaa mpo entara mwatama tero tiqaro, Mate mwaa entaraqaa ni qua riaate, tiro. Mwiva tiri haivaqara Ntevitira nroqitairo tiri haivaqahua mponramwuanra vaakya timwa nyu quarara tiqaro mwitaama tiro:

Mate Kotira qua rieta hia qoririma kye mwia qua qaqira kyaate, tura.

(Sng 95:7-8)

⁸Haaru tiri haivaqahua qumina mwatani variqi vita qutu vuvaro Iosuaava mwihua nraaqiara sita varero uro Isareri mwatani kyorave. Kotiva ni mwatani tekya hiate tiqaro hia Isareri mwata mwianra turavauma.

Mwiva Isareri mwataniara tutiri, mwiva hiamu nraakiara Ntevitira nroqitairo tiqaro, Mwaa entara ni qua riehua ni mwatani tekyu hivarave, tutiri. Kotiva ni mwaatave tiqaro mwiva nai varinaniara ti varira.

⁹Kotiva 6 entara kyaiqa utuqi viro uro mwaa mwatara taiqa kyero 7 entaqaa tekyu hurave. Kuaa qarama kye tire Kotira nraakye qoravanto kyaiqa taiqa kyeta mwiaqatai tekyu hiananrave.

¹⁰Kotiva nai kyaiqa taiqa kyero tekyu huntema kye Kotira nraakye qoravanto nkyiari kyaiqa taiqa kyeta uro Kotiravata tekyu hiqata variqi vivarave.

¹¹Mwianra rieqatama nrivaqe Kotiravata variananranra hia qoriri hirave kepukyaqamaqi vita mwini quara. Tiri haivaqahua Kotira qua nteqa kyeta mwia kyaara mwihua hia Kotira mwaatani tekyu hirera vurave. Tiriqitairo mpovanto mwihua nraantantaankyorave.

¹²Kotira quavanto qati nraahu vahiqi viqaro kepukya quama vahiho. Paipa hini hini vai vahira votima kyero mwia quavanto mpoqama kyero vaihira. Paipavanto mwamwanta toqaqiro viro uro mwukyaarivata mwativata teqa kyero ntainra kyaintema kyero Kotira quavanto vaisi vu nraato mwutukyaqi vahira qovarama kyero mwi vaisira mwataarama kye taqero tiqaro, I vu nraato mwutukyaqi vahi quara qora quave, kyuqe quave, ti varira.

¹³Kotiva ututai inraikyaraqitairo hia mpo inraikyavanto Kotira vuqaa uqeta viro vaiho. Mpo inraikya mpo inraikya nyaamwuni vahi inraikyavave, mwatani vahi inraikyavave, ekyaa inraikyavanto qo tuananraqaa vaiharo Kotiva mwi inraikyara taqe variho. Nraakiara tire ekyaa mwitaama varira mwia vuqaa variqatama teta utuana inraikyara ekyaa timwa qovarama kyeqata timwa mwiananra.

**Iesusiva tavaaraqaanaa vaisi vunyaava tiriara
rieqaro Kotirani kyaiqa varaivama variro**

¹⁴Iesusiva Kotira mwaaquvanto variqaro tiri kyaahaqamaqi viro Kotiva tiri qua nruka timwa taarive tiro, tiriara rieqaro Kotirani kyaiqa vara mwatero uro nyaamwuni Kotiva varinaniara variro. Mwiva tavaaraqaanaa vaisi vunyaava mwitaama varirara tita, nrivaqe mwia qua kepukyaqama kye riemwaqita quara.

¹⁵Tire uqenraunra nraakye qorahua variqata hia qio qora kyaiqa nraatara kyaarahua varita. Tire mwitaa hura nraakye qorahua variqata haunri tiri tavaaraqaanaa vaisi vunyanranra mwiva hia tiriara po kye ti variho qaravaara. Ekyaa qora kyaiqavanto tiri mwataara hirero uti vari kyaiqava, kuaa mwi kyaiqava Iesusiravata mwataara hiqaro taqovarovata Iesusiva hia qora kyaiqa mpoqiavata varora.

¹⁶Iesusiva tiri kyaahaqama timwa taiva nronravanto variqaro nyaamwuni uro varirara tita, nrivaqe hia aatu hiraitita, Kotiva varira

mwia nraaqani uro variara. Kotiva tiri kyuqema timwa te varivama variro. Tire mwianra aakyara qiararo mwiva po timwa timwa taananro. Muaanra vahiani entara tire mwianra aakyara qiararo mwiva tiri kyaahaqa hiqaro tiri kyuqema timwa taananro.

**Qumina nraakye qorara rieqaro tavaaraqanaa
vaisivanto Kotirani kyaiqa varaaninranra tura**

5 ¹Mwi vaisiva qati vaisivanto nraahu varuvata mwia hena vaisivanto mwia nronraqama kyeta tavaaraqanaa vaisi variqara Kotirani mwi kyaiqara varaante tura. Mwi vaisiva nraakye qora uaqia hi kyaiqarara rieqaro quara vahi aasau ru kyeqaro qia quara mwateqaro mwi kyaiqara vare varura.

²Mwi vaisiva qati vaisi hia kepukya vahiva variqarora tiro, mwiva taqairaro mwia hena vaisi mpovanto hia kyuqe vu nraato vahiariva qora kyaiqa utu kyairera, mwiva nte mwi vaisira votima kyena hia kepukyaqa huvama varuqo timwa kyero mwia qihaakyama mwataanro.

³Kotira nraamwuqi vuniqama viro Kotira kyaiqa vara mwate vari vaisiva mwivavata vaisivanto variqarora tiro, mwiva hia hini nraakye qora uaqia hi kyaiqarara nraahu riaraitiro, mwiva nai uaqia hi kyaiqararavata rieqaro quara ru kyero Kotira qia quara mwate varira.

⁴Mwi vaisiva hia nai nronraqama viro mwi kyaiqara vare varira. Kotiva mwia haivaqara Eroninra nraanrama kyero nronraqama kyontema kyero, Kotiva mwi vaisira nraanrama kyero nronraqama kye varira.

⁵Mwia votima kyero Karaisiva hia nai nronraqama viro tiqaro, Kyai nte nraakye qorara rieqana Kotira kyaiqa vara mwataankye, tura. Kotiva mwia nronraqama kyero mwianra mwitaama tiro:

E ni maaquvanto variaro.

Mate nte i qovama varuqo.

(Nte mate i nronraqama kyauqo.)

⁶Qaiqaa Kotira mpukuqi Kotiva Karaisirara mwitaama tiro:

Vaisi mpo Merikisetekiva nraakye qora uaqia

hi kyaiqarara rieqaro ni kyaiqa vara mate varurave.

Evata mwia nraantantamwa kyera vareqarama ekyaa

enta mwi kyaiqara varaqira vinanrave, tura.

(Sng 110:4)

⁷Iesusiva mwatani varu entaraqaa mwiva ti atura ntiro vera kyero ntataqi viqaro Kotirara aakyara ntora. Mwiva Kotirara nte qutu quarira e qioma ni kyaahaqa hinanrave timwa kyero hia nai kyakya hurara riaraitiro, Kotira qua nraahu riemwaqiro vurara tiro, Kotiva mwia qua riorave.

⁸Iesusiva Kotira mwaaquvanto variqaro mwiva hia nte mwia mwaaquve tiraitiro, tirema variqaro nriqa vu inraikyara varaqiro viqarora tiro, mwiva kyuqema kyero Kotira qua riemwaqiro vura.

⁹Mwiva Kotira qua nraahu riemwaqiro viqaro nriqa vu inraikyara varaqiro viro uro qio varu vaisiva varura. Iesusiva qio vari vaisiva varirara tiro, nraakye qoravanto mwia qua riemwaqi vihua varivaro Kotiva mwihua huvantu nyatairata mwihua ekyaa entama qati variqi vivara.

¹⁰Kotiva Iesusira nronraqama kyero tiqaro, Merikisetekiva nraakye qora uaqia hu kyaiqarara rieqaro nini kyaiqa vara matontema kyero Iesusivavata nraakye qora uaqia hi kyaiqarara rieqaro nini kyaiqa vara mwataanarove, tura.

**Tire nronra tuarahua nraaqiara taaqa
nraantantamwa kye variarorave tura**

¹¹Tire mwaa quara airi qua nkyi timwa nyianre tita, taqauraro nkyi su nyaatovanto hia qioqama kye vahiro qua okyara hia ntapihiaqara ihata tire mwukyaari tu kyeta mwaa quara nkyi timwa nyi varunanra.

¹²Nkye airi enta mwaa quara riemwaqi viqata ntapihi kye rieta mpohuavata timwa nyiataara vaihata nkye hia Kotira qua ntapihi kye rie variavo. Mwia kyaara tire mwi quara okyaraqatai nkyi timwa nyianrava qati vaiho. Nkye mwaa entara kepukya kyara nraataarama nraamwa nraahu nre variavo.

¹³Nraamwa nraahu nre variva, mwiva nraaqiara taaqa nraahuma variro. Mwiva nraaqiara taaqa variqaro hiam qio kyuqe hi aanranrave, uaqia hi aanranrave, anoma kyero ntapihiananro.

¹⁴Kepukya kyara nronra tuaahua nranra hiarave. Nronra tuaahua kepukya kyara nre variantema kye Kotira nraakye qoravanto kepukya qua qio rie varivaro mwihua su nyaatovanto qio ntapihi vihatara tita, mwihua qioma kyuqe hi aanranrave, uaqia hi aanranrave, anoma kye ntapihivara.

6 ¹Mwi quara rieqatama nrivaqe Karaisira qua rieqata okyaraqinaa qua mwiaqaa vateta, tavaaranavata mwutunivata vahi quara riarerata quara. Vuni nkye uaqia hu kyaiqara uti varuvaro nkye ekyaaaru qutu viva vahuvata nkye mwi aanranraqatai tuqasaavi Kotirara riemwaqi vura.

²Nkye nramanri varovaro vaisi mpovanto nkyiqa nai kyauqu vatovata nkye Kotira mwanraqura vare, nkye Kotiva nraakye qora vara sivuma kyaani quara rieta, ekyaaaru entaqaa Kotiva ko qianinravata nkye riarave. Hia tire okyarani toharai quara mwia nraahu riemwaqita quare.

³Kotiva qati kyairera, tire uromwi mpoqivavata viqata tavaaranavata mwutunivata vahi quara riemwaqita quara.

⁴Kotira aanraqaa vita mwiaqatai qaqira kye quahua, nataama kyeve mwihua qaiqaa Kotira aanraqaa vivara? Mwihua kyokiraqi variavaro su nyaatovanto qatua vihata mwihua Kotiva kyuqema nyataaninra

nyaamwunyaa inraikya vareta, mwihua Kotira mwanraqura vareta, ⁵mwihua mwataarama kye taqaavaro Kotira qua kyuqe qua nraahu vaihata mwihua Kotiva nraakiara qovarama kyaani inraikyara hini okyara taqaara.

⁶Ekyaa mwi inraikyara taqaahua, mwihua Kotira aanra qaqira kyaivera, mwihua uaqia hi aanranraqaatai qaqira kye nrumu ntante viva hiama qio vahiananrove. Mwitaa hiahua mwihua Kotira mwaaqu qaiqaama kyatariqaa ru teqata ekyaahua suqaa mwia kyaurira inraikya vara mwita. Mwitaa hi variarara tiro, mwihua qaiqaa nrumu ntante Kotira aanraqaa viva hiama qio vahiananro.

⁷Kotira qua riemwaqi vi varia nraakye qorahua mwata kyuqera votima kyeta variara. Vativanto ntiro mwi mwataraqi viharo kyara tutaiharo mwata mwiqitairo qupiqe variharo Kotiva mwata mwianra kyuqe mwatavema tiro.

⁸Mwata mpoqaatairo kyaantamwanra uvi auquqa hiva uakukya kyapata nraahu qupiqe variharo Kotiva mwi mwatarara uaqia hi mwataravema tiro. Mwi mwataraqi qupiqaaninra qia tuta kyairaro itamwama kyaananro.

⁹Ni nramwunaa tuaavo, nte uaqia hi mwatararavata kyuqe mwataravata tiqana hia nkyiara uaqia hia mwatahuave tiqanavauma tina. Tire nkyiara tiqata, Mwihua kepukyaqama kyeta aanra kyuqeraqaa vi varivaro Kotiva mwihua sitaarihuama variavo, tunanra.

¹⁰Kotiva hia nkyi apiqama nyataanarove. Mwiva nkyi ntapihi nyataanarove. Nkye mwiani kyaiqa varaarara hia taunru kyaananrove. Nkye Kotirara mwutukya vaihata nkyeta hena nraakye qora Kotira nraakye qora kyaahaqama nyataararave, mate mwaa entaravata kyaahaqama nyaterarave, Kotiva hiama taunru kyaananro.

¹¹Nkye mwia vekya variva qutaa mwivau vahiarive tita, nkye mwatani variqata Kotira aanraqaa kepukyaqama kye variqi vita uro taiqa kyaata. Nkye mwitaama varira mwianra tiri mwutukya vaihata varunanra.

¹²Tire nkyiara Kotira aanraqaa viqata pupohevovave turo. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero kyuqema nyatarerave tuvata mpo uhua mwi quarara qutaa quave, timwa kyeta hia pupohovata variqi vuvarora tiro, Kotira quavanto mwihuaqi qutaa mwivau vahura. Nkyevata mwihua votima kye varivaqe tire qiovema qiananra.

**Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro tu quarara
tire qio qutaavema qiananrave tura**

¹³Kotiva tiri haivaqara Evarahaamunranra nte mwitaa mwitaa hirerave tiqaroma Kotira nraatara kye variva hia mpovanto varuvorora tiro, mwiva nai nrutu nteqaro nai kyauqu nriqiqaa vatero mwitaa turama. ¹⁴Mwiva tiqaro, Nte ntena kyauqu nriqiqaa vateqanama nte i

kyuqemaqina vireravema, tuqo. E mwatara terahua airinti varivarave, tura.

¹⁵Kotiva mwitaa tuvaro Evarahaamuva hia qoriri hiraitiro, qakyoma kyero Kotira vekya variqiro vuvaro Kotiva kyauqu nriqiqaa vateqaro tu quava qutaa mwivau vahuvoro mwiva qoraisi nraaqiara mwata tora.

¹⁶Vaisivanto nte mwitaa hirerave tirera hiro, nai kyauqu nriqiqaa vateqaro mpovanto mwivata nraatara kyero nronraqama varira nrutu timwa kyero nai kyauqu nriqiqaa vatairave. Mpovanto mwia quara unra quave timwa kye airi qua qiankyo tiro, mwiva nronra vaisi nrutu nteqaro nai qua kepukyaqama kye varirave. Iutaa mwatanaa okyara mwitaamama vahi.

¹⁷Kotiva Evarahaamunranravata mwiva mwatara tohuaravata rieqaro mwivavata nai kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa to quara kepukyaqama quarive tiro, nai nrutuvata nteqaro timwa torave. Kotiva mwitaa turara tiro, mwiva timwa to quava hia tumitare vaiharo mpo quavanto nritarero vahiananro. Mwiva timwa to quava nraahuma vahiananro.

¹⁸Kotiva nai kyauqu nriqiqaa kyoraravata, nai nrutu ntoraravata, mwitaa hurara tiro, mwia quavanto hiam qio unra qua vahiananro. Kotiva timwa to quava qutaa qua vahirara tita, tire Kotirara tiriqaa ntaqikyante turahua hia aatu hiraitita, Kotira qua rieqatama kepukyaqama kye mwia quavanto qutaa qovara hiani entara vekya varita.

¹⁹Kotiva timwa to quava qutaa qovara hiani entarara rieqatama tire hia ntuqutu vaisivi hiraitita, kepukyaqama kyeta variara. Kotira quavanto qutaa qovara hiani entarara rieqatama tire qioma tauha voti hira pati kyeta Kotiva varira turuarani uro variananra. Tire qioma mate mwaa entara Kotira nraaqani uro variananra.

²⁰Iesusiva tiri kyaahaqama timwa teqaro mwiva nraante Kotiva varira turuarani vurama. Haaru Merikisetekiva nraakye qora uaqia hu kyaiqarara rieqaro Kotirani kyaiqa vara mwatontema kyero Iesusivavata Kotiva nraakye qora qua nruka nyataarive tiro, Kotirani kyaiqa vara mwatero ekyaa enta qati variqiro vivama variro.

Merikisetekira okyarara tura

7 ¹Merikisetekiva vunyaa vaisivanto mwatukya mpo Saremiqaa ntaqikyiqiro viqaro mwiva nraakye qorara rieqaro mwiva virini varira mwanriqa, Kotira kyaiqa vare varu vaisiva varurama.

Mpo enta mwiva varuvaro Evarahaamuva ntaquqi viro nronra vaisi vunyaa vaisinramwu nraatara kyero nrumu ntantero aanrani vi varuvaro Merikisetekiva Evarahaamunra uro hunta kyero nai kyauqu mwiaqaa vatero mwianra tiqaro, Kotiva i kyuqema kyero ntaqiky mwataarive, tiro.

²Timwa kyovaro Evarahaamuva ntaqiqaro varato inraikyara ntainra kyero kyauqurutana vato inraikyaraqitairo kuaa inraikya Merikisetekira mwunrama. Merikisetekira nrutu okyara mwaa quaraqitai tirera, *Vunyaa Vaisivanto Ntapihi Kyero Nrohi Varivavema* qiananra. Mwiva Saremiqaa ntaqikiyi varurara tiro, mwia nrutu mpo mwaa quaraqitai tirera, *Mwaateraqama Kyero Ntaqikiyi Varivavema* qiananra.

³Merikisetekira nrohua qohuave, mwia okyarave, hia mpukuqi vahurara tita, hia tire mwia ntapihunana. Mwia mwatato entarave, mwiva qutu vu entarave, hia mpukuqi qara ntumwa torara tita, hia tire mwia ntapihunana. (Kotiva mwi vaisira nronraqama kyorara tiro, mwiva ekyaa entama Kotirani kyaiqa varaqiro quanano.) Mwi vaisira nraantantamwa kyero Kotira mwaaquvanto nraakye qorara rieqaro ekyaa enta Kotirani kyaiqa varaqiro quanano.

⁴Merikisetekiva nronra vaisivanto varurara rieqata variata. Evarahaamuva tiri haivaqahua vunyaa vaisivanto ntaquqiro viro nramwutaa nraatara kyero, mwihua hu inraikyara varatora kyauqurutana vatoraqitairo Merikisetekira kuaiqia mwunrave. Merikisetekiva nronra vaisi varurara tiro, Evarahaamuva mwitaama kyero mwunra.

⁵Rivaira okyaraqitaita Mosesira qua okyara vataqi viqatama nraakye qorara rieqata Kotira kyaiqa varaqi vihua, mwihua qumina nraakye qorara nkyeta kyauqurutana vate inraikyaraqitai kuaiqia tiri timwiate timwa kyeqata mpo inraikya mpo inraikya vare variarave. Mwihua nkyiari nramwunaa Evarahaamuva mwataratai huaqitai vare variarave.

⁶Merikisetekiva hia Rivaira kuaa okyaravanto variqaro Evarahaamuva nai hu inraikyara tukyama kyero vatoraqitairo kuaa inraikya varero Evarahaamunranra tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikiyi mwataarive, tura. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa to vaisiva, Evarahaamuva varuvaro Merikisetekiva nai kyauqu mwiaqaa qutero mwi vaisirara tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikiyi mwataarive, turave.

⁷Hiama vaisi mwatumwi variariva nronra vaisiqaa kyauqu vatero mwianra tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikiyi mwataarive, qiananrove. Nronra vaisivanto nai kyauqu mwatumwi variani vaisiraqaa vateroma mwianra tiqaro, Kotiva iqaa kyuqema ntaqikiyi mwataarive, qiananro. Merikisetekiva nronra vaisivanto variqarora tiro, mwiva nai kyauqu Evarahaamunraqaa vatero tiqaro, Kotiva i kyuqema mwataarive, turave.

⁸Rivaira okyaravanto nronraqama vita Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa varaqita vi variahua, mwihua nraakye qora vataa inraikyara kyauqurutanaqa tukyama kyeqa vataaraqitai kuaiqia vare variara. Rivaira okyara mwihua variqi vita ekyaa qutu vi variahua variara. Merikisetekiva Evarahaamuva ntainra kyero vatoraqatairo kuaiqia varora. Kotira mpukuqi Merikisetekira okyarara mwiva qati variqiro quari vaisivave turara tiro, Merikisetekira okyaravanto Rivaira okyara mwihua nraatara kyora.

⁹⁻¹⁰Nte Merikisetekira okyarara rieqana mpo quavata tirera. Rivaiva Kotira kyaiqa vare varuva varuvatara tita, nraakye qoravanto nkyiari vato inraikyara kyauqurutanaqitai kuaiqia vara kyeqata Rivaira mwi varura. Evarahaamuva mpo inraikya ntainra kyero kyauqurutanaqitairo Merikisetekira mwu entara Rivaira hia mwatataro Evarahaamunra nai haivaqara mwamwantaqi varura. Mwi entara Rivaiva nai haivaqara Evarahaamunra mwamwantaqi variqarora tiro, mwivavata Evarahaamunravatama kyero variqaro Merikisetekira mwi inraikyara mwuntema kyero mwunra. Rivaiva Merikisetekira mwi inraikyara mwunranra tiro, Merikisetekira okyaravanto Rivaira okyara nraatara kyora.

¹¹Kotiva nai qua okyara Mosesira timwa mwu entara mwiva Rivaira okyara vara nronraqama kyero mwihuara tiqaro, Mwi okyararaqinaa vaisivanto nraahuma qio nini kyaiqa varaananrove, timwa kyero Rivaira kuua okyara varu vaisira Eroninra nronraqama kyovaro Eroniva vuni variqaro mwi kyaiqara varorave. Rivaira okyara mwihua variqata nraakye qorara rieqatama Kotira kyaiqa varaqi viqata quara vahi aasau ru kyeta Kotirani qia quaraqita vuvaro mwihua kyaiqavanto hia anoma kyero kyuqe kyaiqa vahura. Mwihua kyaiqavanto qio vahutiri, vaisi mpovanto Kotirani kyaiqa varaariva Iesusiva hiana qovara hutiri. Iesusiva qovara hiro Merikisetekiva Kotira kyaiqa vara mwatontema kyero Kotira kyaiqa vara mwatora. Mwiva hia Eroniva Kotira kyaiqa varontema kyero Kotira kyaiqa vara mwatora.

¹²Haaru Kotiva Rivaira okyarara mwihua nraahuma ni kyaiqa varaqi quate tura. Nraakiara Kotiva mwi quara qatinani vara kyero Iesusira titovaro mwiva Kotira kyaiqa vararero tumunranra tiro, Mosesira qua okyaravantovata qatinaniqama hiananro.

¹³Tiri vunyaa vaisivanto Iesusiva hia Rivaira okyara kuua okyaravanto varura. Hia Iesusira okyaraqitairo mpovanto Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwataariva varura.

¹⁴Tire ntapihiki kyaauraro Iesusira okyaravanto Iutaa okyarama vahi. Hia Mosesiva Iutaa okyaraqinaanra vaisi mpora Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa varaqi quarive tura.

¹⁵Iesusiva hia Rivaira okyaravanto kyaiqa varontema kyero Kotira kyaiqa vararaitiro, mwiva Merikisetekiva Kotira kyaiqa varontema kyero Kotira kyaiqa vararero tumunranra tita, tire ntapihiki kye taqauraro Kotiva Rivaira okyara mwihua nraahu ni kyaiqa varaqi quate tu quara qaqira kyora.

¹⁶Vaisi mpovanto Rivaira okyaravanto varuvara tiro, mwiva Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varura. Iesusiva hia mwihua nraantantamwa kyero nai okyarara riemwaqi viraitiro, mwiva kepukyavanto ekya enta qati nraahu variqi vi varivara tiro, mwiva Kotira kyaiqa varaqi vura.

17 Kotira mpukuqi Iesusira okyarara mwitaama tiro:
 Merikisetekiva Kotira kyaiqa vara mwantontema kyera
 evata Kotira kyaiqa varaqi viqara
 ekyaa enta qati variqi vinanrave, turama. *(Sng 110:4)*

18-19 Rivaira okyaraqinaa vaisinramwuvanto Kotira kyaiqa varaqi viqata hia qio nraakye qora uaqia hu kyaiqara qua nruka nyatovaro mwihua kyaiqavanto hia kepukya vahuvoro Kotiva nai Mosesira mwu quara vara kyero qatinani nruka kyero qaraakya qua qovarama kyora. Haaruaa qua Mosesira qua okyara rieqaro nrohu vaisiva, hia kyuqema varu vaisiva varura. Qaraakya quavanto nritarero vahirara tita, tire qaraakya qua rieqatama tire qioma mwaa entara Kotira nraaqani uro variananra.

20 Kotiva Iesusira vara sivuma kyarera hiro nai kyauqu nriqiaa vateqaro qua tura. Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa vararera utuvoro Kotiva hia kyauqu nriqiaa vateqaro qua tura. 21 Kotiva nai kyauqu nriqiaa vatovoro Iesusiva nraakye qorara rieqaro Kotira kyaiqa varaqiro vura. Kotiva Iesusirara mwitaama tiro:

Nte i nronravanto variqana
 ntena kyauqu nriqiaa vatena tiqana,
 E ekyaa enta qati variqira viqara
 ni kyaiqa varaqira vinanrave.
 Hia nte mate timwa taani quara vara kyena
 qaqira kyaaninrave, tura. *(Sng 110:4)*

22 Kotiva nai kyauqu nriqiaa vateqaro Iesusirara mwitaa turara tita, tire ntapihi kyauraro qaraakya quavanto haaruaa qua nraatara kyero nritareroma vahiho.

23 Rivaira okyaravanto haarua qua rieqatama Kotira kyaiqa varaqi viqata qutuqi vura. Mwi kyaiqara airi vaisivanto varaqi vura.

24 Qaraakya quavanto qovarama viharo Iesusiva ekyaa enta qati variqi vi varivara tiro, mwiva Kotira kyaiqa varaqiro viqaro ekyaa entama variqiro quananrove. 25 Iesusiva ekyaa enta qati variqiro vi varirara tita, nraakye qoravanto tiri kyaahaqama timwa taante ti variavaro mwiva ekyaa enta mwihuara rieqaro Kotirara aakyara ntamwaqiro quananro. Iesusiva mwitaama varivara tiro, mwiva nraakye qora kyaahaqama nyataariva qio variharo Kotiva mwihua qioma huvantu nyataanro.

26 Iesusiva vuni variqaro tiriara rieqaro Kotira kyaiqa vara mwate varivama variro. Mwiva Kotira kyaiqa nraahu vare varivama. Mwiva hia uaqia hi kyaiqaravata utiraitiro, kyuqe kyaiqa nraahu vare varivama variro. Uaqia hi kyaiqara uti variahua variavaro mwiva nanrianraama kyotatavanto variro. Kotiva mwia tuaahera kyaiharo mwiva nyaamwuni viro nraatara kyero veratoma variro. Iesusiva mwitaama vari vaisiva varivara tiro, mwiva qioqama kyero tiri kyaahaqa hiarivama variro.

27 Rivaira okyaravanto mpo enta mpo enta Kotira kyaiqa varaqi viqata mwihua nkyiari uaqia hu kyaiqarara nraante rieqata quara Kotirani

qiaqaa kyovaro itamwa kyovata mwia nraakiara nraakye qora uaqia hu kyaiqarara rieqata mwitaa hura.

Iesusiva hia mwihua hunte hura. Hia Iesusiraqaa uaqia hi kyaiqava vahuvata tiro, hia nai vara ntapihiani kyaiqara nraante mwiva varora. Hia mwiva mpo enta mpo enta quara qiaqaa kyovaro itamwa kyovaro Kotirani mwi kyaiqara varaqiro vura. Mwiva hia airi nani mwitaa hiraitiro, mwiva kuua nani nraakye qora uaqia hi kyaiqarara rieqaro nai mwamwanta Kotira mwinro qutu viqaro Kotira kyaiqa vara mwatora.

²⁸ Mosesira qua okyarara rieqatama nraakye qoravanto Rivaira okyaraqai vaisi nronraqama kyeta tiqata, Nkyenramwuma tiri uaqia hi kyaiqarara rieqata tiri kyaahaqa hiqata Kotira kyaiqa varaqi quate, tura. Mwitaa tuvata mwi vaisinramwuhua nronraqama vita hia kepukya vahuhuavata variqata mwi kyaiqara vare varura.

Kotiva Mosesirara qua timwa to entara mwia nraakiara Kotiva nai kyauqu nriqaa vatero nai nrutu ntero tiqaro, Ni maaquvanto ni kyaiqa varaqiro quananrove, timwa kyero mwia nronraqama kyora. Mwia mwaaquvanto nronraqama viro Kotira kyaiqa varaqiro viqaro qioqama kyero vari vaisiva variqarora tiro, mwiva nronraqama viro ekyaa entama mwia kyaiqa varaqiro quananro.

Iesusiva tavaaraqaanaa vaisi nronravanto nyaamwuni variqaro tiri kyaahaqa hiqaro Kotira kyaiqa vara mwate varivama variro

8 ¹Nte qua ti varura mwia okyara vahirero mwataamama vahiho. Iesusiva tavaaraqaanaa vaisi nronravanto nyaamwuni variqaro tiri kyaahaqa hiqaro Kotira kyaiqa vara mwate varivama variro. Nyaamwuni nronravanto Kotiva variharo mwi vaisiva mwia kyauqu kyaatutanima mwatakya viro variro.

²Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa varaqi viqata vaisivanto kyauquqo hoqa to nraamwunraqi kyaiqa vare variqata mwi nraamwunranra Kotira nraamwuve ti varura. Iesusiva nyaamwuni variqaro Kotiva hoqa taira nraamwu tuananraqi variqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi varira. (Mwi quara ntapihi kye tirera Iesusiva nyaamwuni qutaa Kotiva varinani uro variqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi varirave.)

³Nraakye qoravanto Rivaira okyaraqinaanra vaisi mpo nronraqama kyarera hita mwianra tiqata, E tiri kyaahaqamaqi viqara vunyaa vaisivanto variqara quara rukyeqara Kotirani kyairaro qiaqaa itaarive, qiara. Mwihua mwitaa qiavaro mwi vaisiva quara rukyeqaro Kotirani kyaiharo qiavanto itamwa kyaiharo mwi kyaiqara varaqiro vira. Qio tiri kyaahaqama timwa teqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi vari vaisiva, Iesusiva, mwivavata Kotira kyaiqa vareqaro mpo inraikya Kotira mwinrama. (Mwiva nai nraanre Kotira mwinrama.)

⁴Iutaa qua mwaanra rieqata Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa varaqita quarara tiro, Iesusiva mwatani varitiri, mwiva hiama mwi kyaiqara varaitiri.

⁵Rivaira okyaravanto Kotirani varaa kyaiqava hia qutaa kyaiqa vaiharo qati mamanaanruqama kyero vaiharo nyaamwunima kyaiqa tuananravanto vahiho. Iesusiva nyaamwuni variqaro Kotirani qutaqama kyero vahi kyaiqarama vare variro. Kuaa qarama kyero haaru Mosesiva Kotira nraamwu hoqarera uti varuvaro Kotiva tiqaro, E taaqiqaa nivatama kyera variarana nte i nraamwuteqana e mwitaama kyera nraamwu hoqaante tura mwianra rieqarama mwitaama kyera hoqaante, tura.

⁶Kotiva Iesusira nronraqama kyaiharo mwiva Kotira kyaiqa varaqiro viqaro Rivaira okyara mwihua kyaiqa nraatara kyaiharo mwia kyaiqavanto vunima vahiho. Rivaira okyaravanto Kotiva Mosesira timwa mwu quara nraahu rieqata Kotira kyaiqa varaqi vi variavaro Iesusiva Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro timwa to quara rieqaro Kotira kyaiqa varaqiro vi varira. Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vateqaro tu quava, mwi quava vuni vaiharo Iesusiva mwi quara riemwaqiro vi variharora tiro, mwia kyaiqavantovata nritareroma vahiho.

⁷Kotiva Mosesira mwu quava qio vahitiri, Kotiva hiam mwi quara nruka kyero qaraakya qua mpo nraakiara vataitiri.

⁸Kotiva taqovata nraakye qoravanto nai Mosesirara timwa to quara hia kyuqema kye riovarora tiro, mwiva mwataama tiro:

Nraakiara mpo enta nrianinra mwi entaraqaa nte Isareri nraaqiara Iutaa okyaravata variqana qaraakya qua vataaninrave.

⁹Ni qua qaraakya mwiva vahirero hia mwihua haivaqahuara qiava quara nraantantamwa kyero vahiananrove. Haaruu nte mwi entara mwihua haivaqahua kyauquqaa tu vare Isipiqitai sitaqina nrumu kyena nte mwihuavata variqana qua timwa taavata mwihua ni qua riemwaqi quataara vahuvata mwihua qaqira kyeta hia ni qua riemwaqi vi varurara tina, mwia kyaara nte mwihua qaqira kyaavarave.

¹⁰Nte nraakiara mpo enta nrianinraqaa Isareri nraaqiaravata variqana qaraakya qua timwa kyena vataaninrave. Hia nte mwi entara oriqaa mwi quara qara ntuaninrave. Nte mwi entara mwihua su nyaatoqi mwi quara qara ntumwa taaninrave. Nte ntena qua mwihua mwutukyaqi qara ntumwa taaninrave. Nte mwihua mwanriqavanto variqana mwihuaqaa ntaqikyiqi vi variarita

mwihoa ni nraakye qora varivarave.

¹¹ Nraakiara mwi entara nronra vaisivata qumina vaisivantovata mwihoa ekyaa ni okyarara ntapihita hia qumina ni okyarara uro hena nraakye qora timwa nyivarave. Mwi entara ekyaa hua ni okyara ntapihi kyetara tita, hia mpovanto uro nai nrunra nrakya qata vakyaa timwa nyianriva vahiananrove.

¹² Mwi entara mwihoa uaqia hi kyaiqara uti varirara rieqana nte mwihuara po timwa nyataaninrave. Nte mwihoa uaqia hi kyaiqara uti quara nruka nyatena hia mwianra riemwaqina quaninrave, tura. *(Jer 31:31-34)*

¹³ Kotiva mwi quara mwitaa tiqaro qaraakya qua vataaninranra tura. Mwiva mwitaa tiqaro haaru qua vatova mwiva hia vahiananrove tiqaro turama. Haaruaa inraikyavanto nraahaqamaqiro viro uro qamwanramama taiqa quanano.

Haaruaa qua rieqata Kotira nraamwuqi kyaiqa varaqi vurara tura

9 ¹ Nte Kotiva vuni timwa to quara haaruaa qua okyarara tirerama. Kotiva Mosesira qua timwa mwuvaro Mosesiva nraakye qorara mwitaa mwitaama kye Kotira nrutu tuaaheraqi quate tuvata mwi quara rieqata nraamwu mpo Kotirani hoqa mwatorama. Mwi nraamwuva nai mwata mwaaqa vahu nraamwuva vahura.

² Mwi nraamwunra vahirero tavunaqo hoqato nraamwuva vahura. Nraamwu mwia hoqa kye utaqa vaata/antuataara tavunaqo utu teta vuni vahura mwisatara kyuqe inraikya nraahu vahiarive tura. Mwiqi omwa qupi kyeqata vato taquva vahuvaro tainta mpo vahuvaro Kotirani utato mperetivavata vahura.

³ Tavunaqotairo tavaarana tita tora mwia mwaatira uta mwiqiara Kotira turuaranive turama. Kotira turuarani vahurara tiro, vaisivanto mwiqi qati viqetaariva hia vahuvaro qao timwa tora.

⁴ Kotira turuara mwiqi tainta mpo koriqotairo ututo taintara mwiaqaa kyuqema kyero mwunta vu inraikyara qia quarate varu taintava vahuvaro vokuhe mpo koriqotai taaqau kye ntumwaqu tova vahuvaro mwiqi Kotiva Mosesira mwu quara qara ntumwa to ori tanava vahuvaro, manaa kyara huto taquvavata mwiqi vahuvaro, Eroninra kyaamwu, mwia haaru aaharaqa mwanre qupiqavu kyaamwuvavata vahura.

⁵ Mwi inraikyava mwi inraikyava mwiqi vahuvaro vokuhe viti hiniqaa hiniqaa nyaamwunyaahua ututova taaratana vahura. Mwitana hua nkyiari nraakya iri kye aaraa vatetatana Kotiva mwaini mwaaqima variho tiqata varura. Mwitana hua hini vitiqaa hini vitiqaa varuvaro vokuhe uta mwiaqaanrama Kotiva nraakye qorara po kye timwa

nyateqaro mwihua qora kyaiqa nruka nyate vari satave tura. Kotiva nraakye qoravanto uaqia hi kyaiqara uti quara nruka nyataarive tiro, mpo ihi mpo ihiqi kuaa nani nraahu Kotira nraamwuqi kyaiqa varo vaisiva vunyaava nraanre kyaqa kye varero vera ntero vokuhe mwia utaqaa uro ntukikiata kyora. Hiama qio tire mwaa qararaq i ekyaa mwi quara mpoqiaavata qiarava vahiro.

⁶Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwaanra qua rieqatama mpo enta mpo enta nraamwu mwiqi tavunaqo vaata utu tova vuruto vahuvata vera ntera, mwisata vera nteta kyaiqa vareqata hia turuara Kotirani vahunani vura.

⁷Mwihua vunyaa vaisivanto qio nai mwiva nraahuma mpo ihi mpo ihiqi kuaa nani nraahu vera ntanta hura. Mwi entaraqaa mwi vaisiva hia qati mwiqi vera ntaraitiro, mwiva nraanre kyaqaqiro mwiqi uro ntukikiatora. Mwiva nai uaqia hi kyaiqararavata qumina nraakye qora uaqia hi kyaiqararavata rieqaro Kotiva tiriqaa qua vahira nruka timwa taarive tiro, mwiva turuara Kotiva huraqi vera ntero nraanre ntukikiata tero vura.

⁸Mwi vaisi mwitaama kyeqaro Kotira kyaiqa varaqiro vura mwianra Kotira mwanraquravanto tiri tinraamwutaihata tire ntapihi kyauraro qumina nraakye qoravanto Kotiva hinani vi aanrava hia vahurama. Kotira nraamwuvanto mwatani vahuvaro haaruaa okyaravanto qati vahuvarora tiro, qumina nraakye qoravanto Kotiva hinani vi aanrava hia vahura.

⁹Mwaa entaravata haaruaa qua rieqaro quara Kotirani rukyero qiaqaa kyaiharo itaiva mwi kyaiqava hia nraakye qora kyaahaqa ihata mwihua mwutukya su nyaatovanto qati nraahu uaqiama kyero vaihata variara.

¹⁰Nraakye qoravanto haaruaa qua rieqatama kyarave nramanrive nrenranra rieqata mpo qara mpo qarama kye nkyiari mwamwanta hiqama kye kyotataqama kye variare ti variavaro mwi inraikyava hia mwutukya vu nraato kyaahaqa hira. Kotiva nai haaruaa qua Mosesirara timwa torara tiqaro, Mwi quava quaahaqa pataqama vahiananrove. Mwi quava vahiraro ni qua qaraakya quavanto qovara hiarive, tura.

Qaraakya quara tura

¹¹Kotira qaraakya quavanto nritarero vahi quara Karaisiva hia mwi quara nteqaraitiro riemwaqi virero qovarama vura. Mwiva Kotira kyaiqa vare variva vunyaa vaisivantoma variro. Mwiva hia vaisivanto mwata mwaini hoqa tai nraamwunraqi Kotira kyaiqa vare varivavauma. Mwiva nai nritarero vahinani Kotiva varinani nyaamwuni variqaro Kotira kyaiqa vare variro.

¹²Karaisiva nyaamwuni vuva uro turuara, Kotiva hinani hia quaahaqa variariva variraitiro, mwiva ekyara variarivama variro. Kotiva nraakye

qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, Karaisiva kuaa nani hia memenra nraanreve, hia purimakau nraanreve, kyaqa varero mwiqi viraitiro, mwiva nai nraanre varaqiro uro vataiharora tiro, Kotiva tiri uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taariva qio vaiharo tiri huvantu timwa taariva ekyaa enta qio vahiananro.

¹³Haaruaa qua okyara rieqaro Kotira nraamwuqi kyaiqa vare varu vaisiva memenra nraanrevata purimakau nraanrevata nraakye qoraqaa ntukikiata kyero purimakau nraati qia quara tova itero qaupaqama vura, mwiva qaupa mwia vaqita kyero nraakye qoraqaa qu nyatero mwihuara tiqaro, Kotiva mwianra rieqaroma nkyi hiqama nyataiho, tiro. Mwiva mwitaa tiqaro mwihua pahi nraahu hiqama nyatero, hia mwihua mwutukya su nyaato hiqama nyatora.

¹⁴Haaruaa qua okyara rieqaro mwitaama kyovaro Karaisiva mwi okyarara nraatara kyero nai nraanreqotairo tiri hiqama timwa tero. Kotira mwanraquravanto ekyaa enta qati variqi vi variva Karaisiraqi varuvaro Karaisiva hia uaqia hi kyaiqara utuva Kotira kyaiqa vareqaro qutu vurara tiro, mwia nraanrevanto qioma tiri tivu nraato mwutukya hiqama timwa tairaro tire uaqia hi kyaiqara utuqi viqata uro ekyaa qutu quarava hia vahiraqe tire Kotiva mwiva qati variqi vi vari mwanriqara mwia kyaiqa nraahu varaqi quanana.

¹⁵Karaisiva Kotira qaraakya qua qovarama kyai vaisivama variro. Kotiva nai kyauqu nriqiaa vatero tiqaro, Nte nyaanrama taari nraakye qorahua kyuqema nyataarita ekyaa enta kyuqema kye qati variqi vivarave, turara tiro, Karaisiva mwi quava qutaa mwivau vahiarive tiro, qovarama vura. Nraakye qoravanto haaruaa qua Mosesira mwu quara rieta hia mwi quara ntapihi kye riaraitita, uaqia hu kyaiqara utuqi vi varuvaro Kotiva mwiaqaatairo mwihua uaqia hi quara nruka nyatarero qaraakya qua timwa tovaro Karaisiva nraakye qorara rieqaro qutu vura.

¹⁶⁻¹⁷Vaisi mpovanto qati variro tiqaro, Nte qutu quariro mwi vaisiva mwaa vaisivama nte hu inraikyara varaananrove, timwa kyero mwi quara qara ntumwa taananro. Qara ntumwa tero mwiva qati variani entaraqaa hiama vaisi mpovanto mwiva hi inraikyara varaananro. Mwiva qutu viraroma qio mwia quavanto qutaa mwivau vahiananro.

¹⁸Mwia votima kyero Kotiva haaruaa qua timwa tova, mwi quava kepukyaqama quarive tita, mwihua quara ru kyovaro mwia nraanrevanto raurura.

¹⁹Mwi entara vuni Kotiva timwa to quara ekyaa mwi quara Mosesiva nraakye qora timwa nyi taiqa kyero mwiaqaatairo purimakau nraati rutoravata, memenra nraati rutoravata, mwia nraanre kyaqa kye varero mwia qati nramanrivatama kyero tuqasaa kyero sipisipi kyaahi ventakya voti hurraqi ntamwa to kyaantara vara kyero qaukyuvera mwanre voti hura vitiqaa rupa tero nraanreqi ntamwa kyero varero uro Kotira

qua qara ntumwa to mpukuraqaavata nraakye qoraqaavata nraanre ntukikiatero.

²⁰Mwiva nraanre Kotira mpukuqaavata, nraakye qoraqaavata, ntukikiata kyero tiqaro, Kotiva qua timwa kyero vatero nkyiara, Mwi quara riemwaqi quate, tihata nkye tiqata, Tire mwi quara riemwaqi virerave, qiara. Kotiva timwa tai quavavata nkye qia quavavata kepukyaqama quarive tinama, nte nraanre mwaa ntukikiata kye nkyi qu nyatauqo, tura.

²¹Mosesiva mwitaa timwa kyero mwitaamaqiro viqaro nraanre kyaqaqiro uro Kotira nraamwuqaa ntukikiata kyero nraamwu mwiqi vahu inraikyaraqaavata ntukikiatora.

²²Haarua qua okyarara rieqaro mpo inraikyavanto uaqia huvaro nraanrevanto hiqama nyate varura. Hia mpo inraikya ru kyairaro nraanre rauru viraro qutu virera, Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataari aanrava hia vahura.

Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, Karaisira nraanre rauruvaro qutu vura

²³Kotira nraamwu mwatani hoqato nraamwunravata, nraamwu mwiqi vahu inraikyaravata, qumina vaisivanto hoqa kyero ututo inraikyava nraahu vahurama. Mwitaa hi inraikyava Kotirani qutaaqama kyero vahi inraikyava nyaamwunima vahi. Vaisivanto Kotira nraamwu mwatani vahuravata, mwiqi vahu inraikyaravata, hiqama mwatarero mwiva quara nraanre nraahu ntukikiata kyeqaro hiqama mwate varurama. Kotiva hi inraikyara nyaamwuni vahi inraikyara hiam qio quara vahi aasau nraanre hiqaananro. Nritarero variari vaisira nraanrevanto nraahu mwi inraikyara hiqaarivama vahi.

²⁴Karaisiva hia vaisivanto nyaamwuni vahi nraamwunranra rieqaro hoqa to nraamwuva mwata mwaaqa vahura turuaraqiqi viqe toravauma. Karaisiva Kotira nraamwu tuananra nyaamwuni vahira mwiqima viqetero. Mwi quara vutu kye tirera, Karaisiva Kotiva varinani nyaamwuni viva uro variqaro tiri kyaahaqa hiarivama variro.

²⁵Kotira nraamwuqi kyaiqa varai vaisiva vunyaava mpo ihi mpo ihiqi kuua nani nraahu quara vahi aasau nraanre kyaqa kye varero Kotira nraamwu turuarani vi varira. Karaisiva hia mwitaa hira. Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, mwiva hia qaiqaa qutiro qaiqaa qutiro hiariva varira.

²⁶Mwiva mwitaa hiankye titiri, mwiva mwata mwaa ututo entaraqaatairo airi nani nriqavi inraikyara varaqiro vitiri. Karaisiva hia mwitaa hirero qovara hiravauma. Mwaa entara taiqaari entava qaumaqa huvaro Karaisiva Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, kuua nani nraahu mwihuara rieqaro qutu virero qovara hura.

²⁷Mwata mwaaqa vari nraakye qorahua variqi vita kuaa nani nraahu qutu vita mwiaqaatai mwihua varivaro Kotiva mwihua quaqa vateroma ko qiananro.

²⁸Karaisiva Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, mwivavata kuaa nani nraahu qutu vura. Karaisiva mwitaama kyero qutu vurara tiro, Kotiva mwia kyaiqara rieqaro qioqama kyero nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarivama vahiro. Nraakiara Karaisiva qaiqaa mwatani tumuani entara mwi entara mwiva hia nraakye qora uaqia hi kyaiqarara rieqarovauma tumuananro. Mwiva mwi entaraqaa mwia vekya vari nraakye qorahua sitareroma tumuananro.

Rivaira okyaravanto Kotira kyaiqa varaqi vuraqaatairo Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataariva hia qioqa hura

10 ¹Kotiva Mosesira mwu quava mwi quava vahirero hia qutaa inraikya vahura. Qati mamanaanruqama kyero vahura. Mwitama vahirara tita, nraakye qoravanto mwi quara riemwaqi viqata hia ntapihi kye Kotiva kyugema nyatarera hu okyarara taqora. Nraakye qoravanto Mosesira mwu quara riegata mpo ihi mpo ihiqi quara vahi aasau nraahu Kotirani qia quaraqita vuvaro quara vahi aasau qia quara mwato inraikyava su nyaato mwutukya hia qioqama kye hiqama nyataariva vahuvoro nraakye qora uaqia hu kyaiqava qati vahuvata mwihua hia qioqama kye varu nraakye qorahua varura.

²Kotirani qia quara mwatova quara vahi aasau mwiva nraakye qora su nyaato mwutukya qioqama kye hiqama nyataankye titiri, nraakye qoravanto tiqata, Tiri uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taiho, timwa kyeta hiama qaiqaavata mpo ihi mpo ihiqi quara vahi aasau Kotirani qio quara mwataatiri.

³⁻⁴Purimakau qora ru kyaira mwia nraanrevantovata, memenra nraanrevantovata, rauriraro hiama Kotiva mwianra rieqaro nraakye qoravanto uaqia hi kyaiqara uti quara nruka nyataanro. Mwitaa hurara tita, nraakye qoravanto mpo ihi mpo ihiqi quara vahi aasau ru kyeta Kotirani qia quaraqita vuvaro su nyaato ntapihi vuvata tiqata, Qikye, tire uaqia hi kyaiqara nraahu uti varurahuave, tura.

⁵Kotirani quara vahi aasau qia quara mwate varuva hia nraakye qora kyaahaqama nyatorara tiro, Karaisiva mwaa mwataraqaa tuminrenra hiro Kotirara mwitaama tiro:

Quara vahi aasau ini qia quarataavave,
ini vataa kyaravave, ekyaa mwi inraikyava
hia i mwutukya ntihara variaro.

Mwitaa ihara e nianra mwiva ni mutukya vahira
varaqi ro quananrove timwa kyera ni mamanta

mwatanianra rieqara terama mataaro.

⁶ Quara vahi aasau ru kyeqata kyaitu qia quara mwataara mwianra hia e qamwateqara variaro. Nraakye qoravanto tiri uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taarive timwa kyeta quara vahi aasau varaqi ini ru kye vataararavata hia qamwateqara variaro.

⁷ Mwitaa hi variarana nte iara tiqana, Kotio, nte mwaa varuqo. Nte i kyakya hi inraikyara vararerana varuvave. Haaru nianra qara ntumwa to quava tuntema kyena nte mwitaa hiqana i kyakya hira vataqina virerave, tura.

(Sng 40:6-8)

⁸ Kyai nte hini qua tura qaiqaa qiari. Haaru Kotiva Mosesira qua timwa mwinro tiqaro, Nkye quara vahi aasau nini qia quaraqita quate, timwa kyero varuvaro Iesusiva Kotirara mwitaama tiro: Ini quara vahi aasau qia quara mwataava ekyaa mwi inraikyava hia i mwutukya ntihara variaro. E hia ekyaa mwi inraikyarara qamwateqara variaro, tura.

⁹ Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva nte vaakya turara tiqaro, Kotio, nte mwaa varuqo. Nte i mwutukya vahira vararerana varuvave, tura. Iesusiva mwitaa tuvaro Kotiva nai Mosesira mwu quara haaruaa qua qaqira kyero mwia mwaatana mpo qua nai mwutukya vahu quara govarama kyora.

¹⁰ (Mwi quara okyara mwitaamama vahi): Karaisiva Kotira mwutukya vahi inraikyara varaqiro viqaro uro kuaa nani nai mwamwanta mwinro qutu vurara tiro, Kotiva tiri uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taariva qioma vahi.

¹¹ Mwaa entara Rivaira okyaraqitaita mpo hia vaisihua ekyaa enta haaruaa okyarara rieqata sivi variqata Kotirani kyaiqa varaqi viqata airi nani Kotirani quara vahi aasau qia quara mwate variara. Mwiuhua mwitaama kye Kotirani varaa kyaiqava hiam qio uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taananro.

¹² Kotiva tiriara mwiuhua uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taarive tiro, Karaisiva tiriara rieqaro kuaa nani qutu vura. Mwiva mwitaa hurara tiro, mwiva tiri kyaahaqama timwa taariva ekyaa enta qati nraahuma variqiro quanano. Karaisiva tiriara rieqaro qutu viro mwiaqaatairo mwiva nritarero uro Kotira kyauqu kyaatutani mwatakyaa viro varira.

¹³ Mwiva mwaa entara mwini variqiro viraro Kotiva mwia nramwutaahua nraatara mwatairaro nai kyuqu mwiuhuaqaa vataaninra.

¹⁴ Iesusiva Kotirani kyaiqa vareqaro nraakye qorara rieqaro kuaa nani qutu vurara tiro, mwiva Kotira nraakye qora su nyaato mwutukya hiqama nyataihata mwiuhua ekyaa enta qio vari nraakye qorahua variqi vivara.

¹⁵Kotira mwanraquravantovata Kotira okyara ntapihiki kyeroma tiri timwa timwinro. Mwiva haaru poropeti kyaahaqa huvaro mwi vaisiva tiqaro,

¹⁶Kotiva mwitaama tiho,

Nte nraakye qora kyapata variqana qaraakya qua vatarera.

Nraakiara nrhani entaraqaa

hia nte oriqa ntena qua qara ntumwa tarerave.

Mwi entaraqaa nte nraakye qora su nyaatoqi ntena qua vatarerave.

Nte ntena qua mwihua mwutukyaqi qara ntumwa tarerave, tiho, tura.

(Jer 31:33)

¹⁷Qaiqaavata mwitaama tiro:

Kotiva mwitaama tiho,

Nraakye qoravanto uaqia hi kyaiqara uti varirave,

ni qua raaqute varirave, nte ekyya mwi quara

taunru kyena hia mwi qarara riemwaqina virerave, tiho, tura.

(Jer 31:34)

¹⁸Kotiva nraakye qorara nkye uaqia hi kyaiqara utuara ekyya mwi quara nruka nyataurave tirara tita, nraakye qoravanto qumina qaiqaq tiqata, Tiriqaa qua vahira nruka timwa taarive tiqata Kotirani kyaiqaq varaqi virerave, tivora.

Kyai Kotira nraaqani quare, tura

¹⁹Iesusiva tiriara rieqaro mwia nraanre rauruvaro qutu vurara tiro, Kotiva tiriqaa qua vahira nruka timwa taihata tire mwia qua rie varurahua qioma Kotira nraamwu turuarani qati quanana. Tire qioma Kotiva hinani qati quanana.

²⁰Haaru Kotiva hinani vi vari aanranra tauhaqo antua tovata tire Kotiva hinani quara aanrava hia vahuvaro Iesusiva mwamwanta vataava variqiro viro tiriara rieqaro qutu viro mwiva mwi tauhara qatinani vara kyero mwiva Kotiva hinanianra tirini qaraakya aanra utu timwa tora.

²¹Mate Iesusiva tiriara rieqaro vuniqama viro variqaro Kotira kyaiqaq vareqaro Kotira nraamwuqaa ntaqiki variara.

²²Iesusiva mwitaamaqiro vi varihatara tita, nrivaqe Kotiva varira mwia qaumato quara. Kyai mwiva hinani tiri mwutukyaqaitairo quataa hiraqe quara. Iesusiva qutaa mwi aanranra utu timwa taiho timwa kyeta quara. Tire ntapihiki kyauraro tiri tivu nraato mwutukyavanto uaqiama kyero vahuvaro Iesusiva nai nraanre rauru kyero tiriara rieqaro qutu vurara tiro, tiri tivu nraato mwutukya hiqama timwa taihata varunanra.

²³Kotiva qutaa qua nraahu ti variva hiam mpo qua nruka kyero mpo qua qianano. Mwianra riegatama nrivaqe hia ntuqutu vaisivi hiraitita,

kepukyaqama kye Kotiva kyuqema timwa taani entara vekya variqi quara.

²⁴Varaivaqe teta hena nraakye qorara nronraqama kye riemwaqi viqata nanrianra nanrianra mwutukya vahiraqeta kyuqe kyaiqa nraahu varaqita quara.

²⁵Nrivaqe ntuvaantua hiqata Kotira qua riaanandra hia qaqira kyaraitita, tuqara kyeta tutaara. Mpo hiahua hia ntuvaantua hirara nronraqama kye riaara. Haunri tirevata mwitaa hiarora. Karaisiva tumuanri entava qauma qauma hi varira mwianra rieqata nrivaqe tire teta henahua kepukyaqama nyateqata Kotira aanraqaa vi variara.

²⁶Tire Kotira qua qutaa qua rieta mwiaqaatai Kotira mwoqa mwita teta uaqia hi aanranraqaa nraahu vinerave qiarera, qaiqaa tiriara rieqaro Kotirani tiri kyaahaqa hiani kyaiqara varaariva hiamahiananro. Kotiva qaiqaa tiri uaqia hi kyaiqara qua nruka timwa taariva hiamahiananro.

²⁷Tire mwitaa hiarera, tire mpoqama kye aatu hiqata Kotiva ko qiani entara vekya variarava nraahuma vahiananro. Qiavanto mpoqama kyero iteqaro Kotira nramwutaahua itamwa tatoqa kyaani qiara tire mwia vekya nraahu variaravama vahiananro.

²⁸Haaruaa qua Kotiva Mosesira mwu quara nteqa kyo okyarava mwitaama vahura. Vaisi mpovanto mwi quara nteqa kyovata vaisi taaranave, taarampotanavantove, tiqata, Qutaa tire taqe varuraro mwi vaisiva mwi quara nteqa kyairave, tuvaro mwiaqaatairo hia mwi vaisirara po timwa mwataraitiro, qamwanrama kyero mwia ru kyora. Haaruaa qua nteqa kyo okyarava mwitaama vahura.

²⁹Haaruaa qua nteqa kyo vaisira rukyo okyarava mwitaama vahirara tiro, qikye, qaraakya qua rierovata mwoqa mwiani vaisira ru kyaari okyarava nataamave vahiananro? Mwi quara mwoqa mwiani vaisiva mwitaa hiqaroma Kotira mwaaquara qumina inraikyavema tiro. Karaisira nraanrevanto Kotiva qaraakya qua timwa tora kepukyaqama kyero mwi vaisira uaqia hi quara nruka mwataariva vaiharo mwi vaisiva tiqaro, Hiamahio nruka mataananrove. Qumina nraanreve, tiro. Kotira mwanraquravanto nraakye qora kyuqema nyataaninranra mwi vaisiva qaqirave tiro, qoririma mwate variro. Qikye, mwi vaisira rukyaani okyarava nataamave vahiananro?

³⁰Tire ntapihi kyauraro mwaa quara nte qiani quara Kotivama timwa tero. Mwiva mwitaama tiro:

Ntenavanto mwihua ru vuntuaninrave. Ntevento mwihua nkyiari kyoqaa nyianinrave, tura. (Lo 32:35) Kotiva mwitaa tuvaro mpo quavata vahiva mwitaama tiro:
Kotiva naivanto nai nraakye qoraqaa qua vatero mwihua ko qiananrove tura.

(Lo 32:36)

³¹Qikye, Kotiva qati variqiro vi varira kyauquqi mwia qua nteqa kyaani vaisiva ntumwa quaninranra nronraqama kyena po kye tuqo. Kotiva mwi vaisira nataamave mwataanano?

**Mwianra rieqatama nkye Karaisirara kepukyaqama
kyeta riemwaqita quate tura**

³²Haaru Kotira quavanto nkyi mwutukya su nyaatoqi viro ntuvaahama nyatovata varu entarara nraato tuata. Mwi entara nkye Kotira qua riemwaqi vi varuvata nkyi muaanra nyita nkyi uaqiamaqita vuvata nkye nriqa vu inraikyara varaqi viqata nkye kepukyaqama kyeta nraahu variqi vura.

³³Mwi entara mpo hura nkye varuvata mpo uhua nraakye qora suqaa nkyi uaqia hu quara timwa nyateta nkyi uaqiama nyatora. Mpo hura mwihua nkyi hena nraakye qora uaqia hu quara timwa nyateta uaqiama nyate varuvata nkye nkyeta hena nraakye qora kyaahaqamaqi vura.

³⁴Mwi entara Karaisira vataqi vura kyaara nkyi henahua karavuqi kyovata nkye hia aatu hiraitita, uro mwihua kyapata variqata mwihuara po kye timwa nyatora. Mwi entara nkyi mwatave, nkye hu inraikyarave, varovata nkye hia mwianra nronraqama kyeta riora. Nkye tiqata, Tire hura inraikyava nyaamwuni nritarero vahi inraikyava ekyaa enta qati nraahu vahiqiro quanarove, timwa kyeta qamwateqata nraahu varura.

³⁵Mwi entara nkye kepukyaqama kyeqa variqi vurara rieqatama nkye mwaa entaravata kepukyaqama kyeqata nraahu variqi vivaro Kotiva mwianra rieqaro nkyi kyoqaa nyianri.

³⁶Nkye hia pupohairata kepukyaqama kyeta variqi vivera, nkye qioma Kotira mwutukya vahianinra varaqi vivaro Kotiva nai kyauqu nriqiqa vateqaro timwa to quava qutaa nkyiqi vahianano.

³⁷Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava mwitaama tiro:

Pataqia vari kyero

nraakiara tuminrenra hiari vaisiva tumuanano.

Mwiva hia vari kyero qakyoma kyero tumuanano.

³⁸Ntapihi kyero nrohiani vaisirara Kotiva mwitaama tiro:

Mwi vaisiva ni quara qutaave timwa kyero

ni qua rieqaro qati variqiro quanarove.

Mwi vaisiva ni aanraqaatairo tuqasaaviro

qaqira kyero virera, hia nte mwianra

qamwata mwataaninrave, tura.

(Hab 2:3-4)

³⁹Tire Kotira aanraqaa viqata hia mwiaqaatai tuqasaqita raupirima quarahuama varita. Tire Kotira quara qutaave timwa kyeta mwi quara nraahu riemwaqi quararo Kotiva tiri tivitaarihuama varita.

Tire Kotira quara qutaave timwa kyeta riemwaqi quana okyarara tura

11 ¹Tire Kotira quara qutaave timwa kyeta riemwaqi quana okyarava mwataamama vahiho, Tire Kotira quara qutaave tiqata hia taara vu nraato tiraitita, Kotiva kyuqema timwa tarera hiari inraikyava qutaama qovarama quananrove timwa kyeta mwia vekiama variananra. Mwaa entara mpo inraikya mpo inraikya hia vuqotai taqaura inraikyava vaihata tire Kotira quara qutaave tiqatama qutaqama kyero ekyaa mwi inraikyava vaiho ti varunanra.

²Haaru vetato varu entara Kotira nraakye qoravanto Kotira quara qutaave tiqata kepukyaqama kye variqi vurara tiro, Kotiva mwihuara qamwateqaro varura.

³Haaru Kotiva tuvaro mwia quavanto nyaamwuvata mwatavata utu kyero vatora mwi qarara tire tiqata, Qutaa Kotiva mwitaa hurave, timwa kyeqata varunanra. Mwiva mwi entara hia qio vaisivanto taqaani inraikyara vara kyero mwiaqotairo qio vaisivanto taqaani inraikyara utu kyero vatora.

Everira, Inokura, Noaanra, mwinramwuhua tura

⁴Haaru Everiva Kotira quara qutaave timwa kyero sipisipi nraati ru kyero Kotirani qia quara mwatovaro mwiva Kotira mwu inraikyava Keniva Kotira mwu inraikyaravata nraatara kyora. Everiva Kotira quara qutaave tuvaro Kotiva mwianra, E ntapihi kyera variara vaisiva variaro, timwa kyero Everiva mwu inraikyarara qamwata mwatora. Everiva haaru qutu vuvaro mwiva Kotirara qutaave tu quara nraakye qoravanto nai timwa mwi nai timwa mwimaqita vi variavarora tiro, mwia quavanto hia taiqaraitiro, qati nraahu vahihiro vi variro.

⁵Haaru Inokuva Kotira quara qutaave timwa kyero Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqi vuvara tiro, mwiva hia qutu vura. Mwiva hia qutu vura qati varura Kotiva nyaamwuni vita varovata hia vaisivanto mwia puaama kye vitora. Kotira mpukuqi qara ntumwa to vaisiva Inokurara mwitaama tiro: Inokuva mwatani kyuqema kyero variqiro vuvarora tiro, Kotiva mwia qamwata mwateqaro mwia qati nyaamwuni vitero vurave, tura.

⁶Vaisivanto hia Kotira quara qutaave tiraitiro variraro Kotiva hiam mwi vaisira qamwata mwataanro. Vaisivanto tiqaro, Qutaama Kotiva variho. Qutaama nte mwianra puaamaqina quariro mwiva ni kyuqema mataananrove, qariva mwi vaisiva nraahuma Kotira nraaqani qio quananro.

⁷Kotiva Noaanranra tiqaro, Mpo inraikya mpo inraikya nraakiara qora inraikyavanto mpo enta qovara hiananrove, tuvaro Noaava hia mwi inraikyara taqaraitiro, Kotira quara qutaave timwa kyero nramanriqaa

quani nraamwunra hoqa kyero nai nraakye nraaqiararavata mwi nraamwunraqi kyuqema varurave. Noaava Kotira quara qutaave tuvata mwia hena nraakye qora mwatani varuhua hia Kotira quara qutaave tuvaro mwia kyaara Kotiva mwihua ntuqutu taiqa kyero Noaanranra ntapihi kyero nrohi vari vaisivave tura.

Evarahaamunranra tura

⁸Haaru Kotiva Evarahaamunra nraanrama kyero tiqaro, Sivira ena mwaata mwaini kyera mpo nani uro variraqe nraakiara mwi mwatara i mwianrinro ini vahiarive, tuvaro Evarahaamuva mwi mwatara hia taqaraitiro, Kotira quara qutaa quave timwa kyero nai mwaata qaqira kyero vurama.

⁹Evarahaamuva Kotira quara qutaave timwa kyero Kotiva nai mwia kyaama to mwataraqaa uro variqi viro mwiva mpo mwatanaava votima kyero variqaro mwiva hia mwaakyota variiani nraamwunra hoqa taraitiro, seri nraamwu nraahu hoqa kyero mwiqi mpoqi mpoqi variqiro vura. Mwitaa huvata mwia mwaaku Aisaakivavata mwia nraisi Iaikopuvavata tiqata, Kotiva mwata mwaanra tu quava tiritanani vaiharo mwaa mwatara tiri kyaama taivama vaiho, timwa kyeqata mwi mwataraqaa seri nraamwuqi nraahu variqi vurama.

¹⁰Mwi entara Evarahaamuva seri nraamwuqi variqiro viqaro mwiva nyaamwuni vahiani mwatukyara Kotiva riemwa kyero mwaakyota variiani nraamwunra hoqa tora mwia vekya varurama.

¹¹Evarahaamunra nraatavanto Seraava kyontaqama viro nraaqiara mwataariva hia qioqa huvaro Seraava hia mwianra nronraqama kye riaraitiro, mwiva tiqaro, Kotiva nianra nraaqiara mwataananrove tiva mwiva qutaa qua nraahu ti varivave, timwa kyero variro nraakiara Seraava qutaa nraaqiara tuaqama viro nraaqiara mwata tora.

¹²Mwitaa huvaro Evarahaamuva nyaapaiqama viro qutuariva qaumaqa hu vaisira kuaiqiaqaatairo mwia nraaqiara airintivanto qovarama vura. Mwiaqaatai qovara hia nraaqiarahua qovora aahoqura votima kyeta airinti variara. Mwihua nramanri tokyasataa nruqa vahira votima kyeta airinti variara.

¹³Nte vaakya tu nraakye qorahua Kotira quara qutaave timwa kyeta Kotiva nkyiari kyaama to inraikyara mpo inraikya mpo inraikya hia vararaitita, qutu vura. Mwihua qutaa mwi inraikyava nraakiara qovara hiananrove timwa kyeta qamwateqata varura. Mwihua mwata mwaanra vutu kye tiqata, Qutaqama kye tire mpo mwatanaavanto mwata mwaqa quaahaqama varuro, tura.

¹⁴Mwihua nkyiari mwaata tuananra puaama kye mwini viqatara tita, mwitaa tura.

¹⁵Mwihua haaru Evarahaamuva qaqira kyero nru mwatara hia mwini nrumu ntanteta virara nraato turave. Mwihua mwini nrumu ntanteta virara nraato tutiri, qioma mwihua mwini vutiri.

¹⁶Mwihua nritarero vahi mwatara mwianra mwutukya vahuvata mwia vekya varura. Mwihua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqii viqata nyaamwuni vahu mwatara mwia vekya varurara tiro, Kotiva mwihua mwata terama nyatero tiqaro, Nte hia kyauriraitina, nte mwihua mwanriqavanto variqana mwihuaqaa ntaqikyiqina virerave, tura.

¹⁷⁻¹⁸Evarahaamuva Kotiva timwa to quarara qutaa quave timwa kyero nai mwaaqu ru kyero Kotira mwinrenra uti varura. Kotiva nai kyauqu nriqaaqaa vatero Evarahaamunranra tiqaro, I mwaaqu Aisaakiraqaatairo i nrutuvanto qati nraahu vahiqiro quananrove, timwa kyero variro mpo enta Evarahaamunra mwataara hirero mwianra tiqaro, Ena mwaaqu ni ntuqutu mpiante, tuvaro Evarahaamuva Kotira qua riero nai mwaaqu ru kyarera hiro tiqaro, Kotiva nianra nai kyauqu nriqaaqaa vateqaro timwa to quava qutaa qua nraahuma vahiananrove.

¹⁹Nte ntena maaqu ru kyaairi Kotiva qioma mwia qati vara sivuma kyaanrove, timwa kyero mwia Kotira ru kyero mwinrenra uti varuvaro Kotiva hia mwia ru kyaante tuvaro Evarahaamuva nai mwaaqu qutu vuraqitairo qati sivuvaro vitontema kyero vitora.

Aisaakira mpo, Iaikopura mpo, Iosepira mpo, mwinramwuhua tura

²⁰Aisaakiva Kotiva timwa to quarara qutaave tiqaro nyaapaiqama viro qutuari entava qaumaqa huvaro mwiva nai kyauqu Iaikopuraqaavata Isoraqaavata vatero kyugema nyateqaro mwitanahuara tiqaro, Qutaama Kotiva nraakiara nkyitana mwitaa mwitaama kyero kyugema nyataariva variho, tura.

²¹Iaikopuvavata Kotiva timwa to quarara qutaa quave tiqaro nyaapaiqama viro qutuari entava qaumaqa huvaro nai kyauqu Iosepira mwaaqutanaqaa vatero kyugema nyatero mwitanahuara tiqaro, Qutaama Kotiva mwitaa mwitaama kyero nkyitana kyugema nyataariva variho, timwa kyero nai kyauruqaa vuntuvi variqaro Kotira nrutu tuaaherora.

²²Iosepivavata Kotiva timwa to quarara qutaa quave tiqaro nyaapaiqama viro nai qutuari entava qaumaqa huvaro Kotira qua mpo govarama kyero tiqaro, Qutaama nraakiara Isareri nraakye qora Isipiqi varita nraakiara nkyiari mwaatani nrumu ntanteta vivarave. Mwi entara virera hita ni mwukyaari mwaa mwataraqitai pati kye varaqi uro tita mwatani quntaate, tura.

Mosesirara tura

²³Mosesira nrohua qohua Kotira qua riemwaqita vi varura. Mosesira nrohua qohua mwia mwata kyeta taqovaro nraaqiara kyugeva varuvata mwitanahua Perova qoraisi nraaqiara mwata tera rukyaate tu quara nteqa kyeta hia mwianra aatu hiraitita, Kotirara qutaama mwiva tiri kyaahaqa hiariva variho timwa kyeta Mosesira taarampo torara uqetaqita vura.

²⁴Mosesivavata Kotira qua riemwaqiro vi varura. Mwiva nronra tuemwa viro Kotira quara qutaa quave timwa kyero mwiva qaqaq tiro, Hia nianra Perora nraamwunravanto viritai vaisirave qiaterave.

²⁵Nte Isipiqinaahuavata pataqia variqana qora kyaiqa utuqi vina qamwateqana variankyorave. Nte qaqira kyena ntena nramwunaahua Kotira nraakye qora kyapata kuaaqi variqana muaanra varaqina virerave, tura.

²⁶Isipini mpo inraikya mpo inraikya kyuqe hu inraikyava nraahu vahuvaro Mosesiva hia mwianra nronraqama kyero riaraitiro, Kotiva mwia nronraqama kyero titora mwianra nronraqama kyero riemwaqiro viro tiqaro, Ntena nraakye qora kyapata kuaaqi variarita Isipiqinaahua qioma ni uaqiamaqita vivaqe varianinrave, timwa kyero Kotiva nraakiara nyaamwuni mwia kyoqaa mwianinra mwianra riemwaqiro vura.

²⁷Mosesiva kepukyaqama kyero Kotirara riemwaqiro viqarora tiro, mwiva nai nraakye qora sita varero Perora raraqa taaninranra hia nronraqama kyero riaraitiro, Isipi kyero vura. Vaisivanto qutaa nai vuqo Kotira taqontema kyero Mosesiva qutaave tura mwiaqo Kotira taqamwaqi viqaro Isipi kyero vurama.

²⁸Mosesiva kepukyaqama kyero Kotirara riemwaqi viqarora tiro, mwiva Kotiva tu quara riero nyaamwunyaava Isarerivanto vunyaa nraaqiara mwata tohua ekyaa mwihua hia ru taiqa kyaraitiro, vekyahu nyataarive tiro, sipisipi nraati ru kyero nrenro mwia nraanre qesa mpoqa mpoqa qutora.

Isareri nraakye qora airivanto Kotira quara kepukyaqama kye riemwaqi vurara tura

²⁹Isarerivanto kepukyaqama kyeta Kotirara riemwaqi viqatara tita, mwihua aahara mwataqaa ntamwaqi vuntema kyeta nramanri *Nraanre Nramanrive* tura mwia qareta vurama. Mwihua qio qareta vuvata Isipivanto mwihua rirera mwihua sataqi vuhua mwihuavata nramanri nronra mwiaqaa Isarerivanto vuntema kyeta qare quare tuvoro nramanrivanto mwihua ntumwaqu kyora.

³⁰Isarerivanto Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vurara tiro, Kotiva mwihuara tiqaro, Nkye Ieriko mwia uro 7 entara vara ututu nrohi varivaro mwi mwatukyara ori vasaamwunra ututaava ntavesau quarive, tuvata mwihua Kotira quara qutaa quave timwa kyeta mwitaamaqi vuvaro ori vasaamwunravanto ntavesau vura.

³¹Nraakye mpovanto api nrohi varu nraakyeva Rehepiva Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqiro viqarora tiro, mwiva nai nramwutaa Isareri vaisitana kyaahaqama nyatora. (Isareri vaisi mwitanahua uqeta kyeta uro Ieriko mwia apeqa hirerata nruvaro Rehepiva ni nramwunaahua mwi vaisitana puaama kye rukyevorave timwa kyero

uqeta tovata mwia nraakiara Isarerivanto mwi mwatukyara nraatara kyeta mwiqi varuhua hia Kotira quara qutaave tuhua ruqi viqata mwi nraakyeva Isareri vaisitana kyaahaqama kyorara riegata mwi nraakyera qati kyora.) Mwi nraakyeva Kotirara qutaave turara tiro, Kotiva mwia kyaahaqama mwatovata Isarerivanto hia mwiavata rukyora.

³²Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vu nraakye qorahua variavana nte mpoqiavatave mwihuara timwaqina quaninra? Kitioninrave, Paraakirave, Samusoninrave, Iepitaarave, Ntevitirave, Samuerirave, nte hiam qio qara mwaaqi ekya mwihuara qiariva qioqa hiro.

³³Mwihua Kotira quara qutaa quave tiqata mwianra kepukyaqama kyeta riemwaqi viqatara tita, ntaqiqata nronraqama varu mwananaahua nraatara kyorave. Mwihua avuqavuma kye nrohi varuvarora tiro, Kotiva nai kyauqu nriqaa vateqaro timwa to quara riero mwihua nkyiari kyoqaa nyunra. Mwihua Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi viqatara tita, mwihua mpo uhua variqata qaakyau vairi mwia nrutu raioni nro tita tovaro hia kutura.

³⁴Mpo uhua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vuvato qivanto nronraqama kyeru iteqaro mwihua tatoqa kyarera huvata mwihua qia mwia qipa kyora. Mpo uhua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vuvata tita, mwihua nramwunaavanto mwihua rirera utuvata mwihua qio ntuqema kyeqa aatu vivi hurave. Mwihua uqenro nraakye qorahua variqata mwiaqaatai Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi viqatara tita, mwihua kepukya nraakye qoraqama vita varurave. Mwihua Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vita ntaquqi viqata mpo mwanana mpo mwananaahua ntaqu vaisihua nraatara kyora.

³⁵Haaru Kotira nraakye nramwuvanto kepukyaqama kyeta Kotirara riemwaqita vuvato tiro, Kotiva mwihua nraaqiaranramwu qutu vuhua sivuma kyero nyunra.

Haaru Kotira nraakye qoravanto Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vuvata mwihua nramwutaahua mwihua ntavaaqavu kyeta tiqata, Kotira mwoqa mwita mwia qaqira kyaivaqe tire nkyi qati kyaarata variate. Nkye hia mwitaa hivaqe tire nkyi ntuqutuqi vita nkyi taiqa kyaanarave, tuvata mwihua hia nramwutaavanto tu quara riaraitita, mwihua nraakiara qutu vita mwiaqaatai Kotiravata kyuqema kye variqi virara nraahu riegata hia Kotira mwoqa mwita hia mwia qaqira kyovata mwia kyaara nramwutaahua mwihua ntuqutuqi vita uro ru kyora.

³⁶Kotira nraakye qora Kotirara kepukyaqama kye riemwaqi vuvata mwia kyaara mwihua mpo uhua raima nyateta mpo uhua kyaamwuqo ntuqutu nyatora. Mpo uhua rupa kyeta karavuqi uro kyora.

³⁷Mpo uhua ori tuto kyeqa mwihua ntuqutuqi vita uro ntuqutu kyora. Mpo uhua so vara kyeta mwiaqo mwihua mwamwanta tavaaraqa teqa kyeqa kyora. Mpo uhua paipa viti mpuahaa vahuntaininraqo rakuraa

kyeqata ru kyeqata kyora. Mpo uhua sataqi viqata uaqiama nyatovata hia kyuqe tuavaaqa utiraitita, sipisipi pahiqovata memenra pahiqovata tuavaaqa utu kye utu vareta uaqiama kye nrohiqata varura.

³⁸Mwihua hia vaisivata varura qumina mwatasata nkyiariaraa variqita vurave. Mpo uhua qumina taaqiqaa varivaraa nrohurave. Mwihua ori ontamwuqive, ori mwata hakaraukaqive, vaitaqita nrohura. Qikye, mwi nraakye qorahua Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vi variqata kyuqe nraakye qora nraahu varuvata mwatani varuhua uaqia hu kyaiqara nraahu varaqi vi varuhua mwihua uaqiamaqita vurama.

³⁹Mwi nraakye qorahua haaru Kotira quara qutaave tiqata Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi vi varurara tiro, Kotiva mwihua kyuqema nyateqaro mwihuara kyuqe nraakye qorave tura. Kotiva mwitaa tiqaro mwihua qamwata nyatovatavata nai kyauqu nriqiqaa vateqaro nyinrenrave tu inraikyara hia varora.

⁴⁰Haaru Kotiva tiriaravata rieqaro qua mpo vatero tiqaro, Hia haaru varu nraakye qorahua nraante kyuqema nyatarerave. Haaru varu nraakye qorahuavata nraakiara vari nraakye qorahuavata kuaaqi varivaqe nte mwinro mwaanro mwihua kyuqema nyataarita qio vari nraakye qorahua varivarave, tura.

Karaisiva qioqama kyero vari vaisivama variro

12 ¹Qio haaru nraakye qora airivanto Kotira quara qutaave tiqata kepukyaqama kye mwianra variqi vi varurave. Mwaa entara mwi nraakye qorahua airivanto tiri vara ututu variqata tiri tage variahua nraantantamwa kye variarara tita, nrivaqe mwihua suqaa variqata hia qoriri hiraitita, kyuqema kye Kotira aanraqaa viqata mpo inraikyara vararera hiantaantema kye hiantaara.

Mwihua suqaa variqata mpo inraikyara mpo inraikyavanto tiri ntavaaqavu kyarera uti variani inraikyara qaqira kye uaqia hi kyaiqava tiri tuqara kyero tutaaninra ntavaqaa kye qaqira kyeta hia qoriri hiraitita, kepukyaqama kye hiantamwaqi quara.

²Nrivaqe hiante viqata Iesusira nraahu taqamwaqita quara. Mwiva nraante vuni viqaro Kotirara kepukyaqama kyero riemwaqiro vivara tiro, mwiva qioma tirivata kyaahaqama timwa tairaqe tire mwia votima kyeta Kotirara kepukyaqama kyeta riemwaqi viqata uro taiqa kyaananra. Iesusiva kyatariqaa qutu virera hiro, Nianra raima mateta kyaurira inraikyara mpira nte hia mwianra nronraqama kyena riarerave, timwa kyero mwiva nraakiara qamwateqaro variani entarara riero tiriaravata rieqaro qutu vura. Mate mwaa entara mwiva nritarero Kotira kyauqu kyaatutanima variro.

³Karaisiva mwatani varuvata uaqia hi kyaiqara uti varu vaisihua anoma kyeta mwianra ua vu nraato vateta qoririma mwatovaro varurave.

Karaisirara ua nraato vateta qoririma mwatora nkye mwianra rieqata varivata nkyivata uaqiama nyatarera utivata hia pupohairata qoriri hirata variqi viraitita, kepukyaqama kyetama variqi quata.

⁴Nkye variavata uaqia hi kyaiqara utuahua nkyivata ntaquqi vi hiaman nkyi ru kyaavata nkye qutu quavo.

⁵Mpo qua qara ntumwa tora nkye taunru kyevora. Mwi quaraqi Kotiva nkyiara ni naamwunra maaquve tura. Mwitaama tiro:

Ni maaquo, ina kyaiqa kyaara Kotiva i avuqavu hiqaro i mpo qarama mwatairara

e mwianra nronraqama kyera riaante.

I inronra hirera hia e kyarun tuante.

⁶Kotiva nai mwutukya nti vaisiva qaiqaa

uaqia hi aanranraqaa quankyo tiro,

mwiva nai nraaqiara ntuqutuqiro viro

mwia ntapihiqiro virave.

Mwiva ni maaquve qiani vaisira

kyaamwu mwiqiro quananrove, tura.

(Snd 3:11-12)

⁷Kotiva nkyi qati ntuqutuqiro virera, nkye kepukyaqama kye variqata Kotiva ni nai mwaaquama ntuqutiho qiata. Ta nraaqiarara mwia qova mwia avuqavu hiqaro hia ntuqutirave? Mwia qova nai mwaaquara avuqavuma kyero nrohiarive tiro, mwia qati nraahu ntuqutuqiro virave.

⁸Kotivavata nai nraaqiara mwihua ntuqutuqiro vi varirave. Mwiva hia nkyivata ntuqutirera, nkye hia mwia nraaqiara tuananravanto variraitita, nkye kyapa nraatima varita.

⁹Mwata mwaini tiri tiqohuamwanra tiriara avuqavuma kye nrohiate tiqata tiri ntuqutuqi quavata tire hia mwihua kyarun ntumwa nyataraitita, tire mwihuara vaisi kyuhehuave nraahu tunanra. Mwia votima kyeta tire tiri tiqova Kotiva nyaamwuni varira mwia qua mpoqjavata riemwaqi viqata ekyaa enta qati variqi quara.

¹⁰Tiri tiqohua mwatani variahua quaahaqa variqata mwihua nkyiari riemwa kyeqata mwi aanranra nrohiate timwa kyeqata tiri ntuquti variara. Kotiva tiriara mwihua nivata variqata hia uaqia hi kyaiqara utiraitita, kyuhe kyaiqa nraahu varaqi quate tiro, tiri kyuhe timwa teqaro tiri ntuqutuqiro vi varira.

¹¹Mwia qova nai nraaqiarara avuqavuma kyero nrohiarive tiro, mwia ntuqutuqiro vi variharo mwi nraaqiarava tiqaro, Qikye ni mamanta mpoqama kyero niqa viho, timwaqiro viro nraakiara mwiva nronra tuero vaisi kyuhevama variananro.

¹²Kotiva nkyiara avuqavuma kye variqi quate tiro, nkyi ntuquti varihatara tita, nkye hia qoriri hiraitita, nkyi kyauquve, nkyi kyuhe, uqenraaqenra hianinra tuaahera kye kepukyaqama kye kyuhe hi aanranraqaa variqi quata. ¹³Nkye ntapihi kye Kotira aanraqaa

quata. Nkye mwitaa hivaro hia kyuqe hiari kyuquva kyuqema virata kepukyaqama kye vivara.

Uaqia hi kyaiqara utuaro tita rauriqata variate tura

¹⁴Nkye variqi viqata hia antua qua tiraitita, ekjaa nraakye qora mwutukya qihaakyama nyate kyaiqara varaqita quata. Nkye hia uaqia hi kyaiqara utiraitita, Kotira kyaiqa nraahu varaqita viqata variata. Hia Kotira kyaiqa vararaitiro variqiro quariva, mwi vaisiva hiam qio Kotira taqaananro.

¹⁵Kotiva nkyi kyuqema nyataihata nkye variarara tiro, hauri mpovanto nkyiqitairo Kotira qaqira kyero mwia nununrama mwataankyora. Mwitaa hirara rauriqata variata. Kyanaa mwanre uka viravata uta taira nraavaro uka vintema kyero mpora unra quavanto nkyi vara uaqiama kyaankyo tita, nkye rauriqata variata.

¹⁶Api qaraq nrohi okyarava nkyiqi vahiankyo tita rauriqata variata. Nkyiqitairo mpovanto mwata mwaaqaanaa inraikyara nronraqama kyero riero Kotirara hia riaankyo tita, rauriqata variata. Tiri haivaqava Isova mwitaa hi varu vaisiva varurama. Mwia nraante vuni mwatato nraaqiarava variro mpo enta qoraqama kye kyara nraataa huvaro nai qatara tiqaro, Kyara mpiraqe nte iara vuni mwatatai nraaqiarava variho, iara ni kova nianra qamwaterno kyuqema mataani quara ema varenanrave qiankye, timwa kyero nai qata kyara nronra.

¹⁷Nramwa kyero variro mpo enta mwiva qaqaqo tiro, Nte hia mwitaa qiataarave, timwa kyero nai qorara tiqaro, Ni nraante vuni mwatataaravave. E qutu virera hira kyauqu niqaa vateqara ni kyuqema matena quara tiraqena ntevatana ni nraaqiaravantovatama kye kyuqema variqita quare, tuvaro mwia qova hia kyauqu mwiaqaa vateqaro mwia kyuqema mwatorave. Mwita huvaro Isova nteqaro, Kyai haaru nai qatara tu quara nruka kyena vara kyaankye timwa kyerovata taqovaro hia qioqa hurave.

(Okyara 27:30-40)

Haaruaa quaravata qaraakya quaravata tura

¹⁸Nkye Kotiva qaraakya qua vataira riaahua variarave. Hia nkye Kotiva haaruaa qua vataira riaahuavauma. Haaru Kotiva qua timwa kyero qovarama kyero nyinrenro utuvata nkyi haivaqahua Sainai taaqi mwemwa tunrenrasata uro ntuvaantuama vita variqata taqovaro qiavanto nronraqama kyero itamwaqiro vuvaro kyokira ru tovaro nrotaara aaquakyaavanto mpo uti varura.

¹⁹⁻²⁰Mwitaa hi varuvata nraakye qoravanto kuaiqiaqa vita variqata riovaro ntomavanto nronraqama kyero nruqua tuvaro mwiaqaatairo quavanto nyaamwuqitairo mwitaama tiro: Vaisivantove quaravantove hiavata taaqi mwaaqaa nriate. Mpovanto mwaaqaa nrianinra mwia

oriqo ntuqutu kyaate, tiro. Quavanto mwitaa tuvata nraakye qoravanto nraatuqa tovata hia qaiqaavata qua qiante tura.

²¹Mosesivavata ekyaa mwi inraikyara taqero tiqaro, Qikye, nivata mpoqama kyero kyuqu kyauqu ntihana aatu hiqana varuqo, tura.

²²Nkyi haivaqahua ekyaa mwi inraikyara taqeqata haaruaa qua riorave. Nkye Kotira qaraakya qua riaahuara tita, nkye hiam mwi inraikyara mwi inraikyara taqevara. Nkye Kotira qaraakya qua riaahuara tita, nkye hia vuqotai taqe varia taaqira voti hiraqaa uro nteta. Taaqi mwia nrutu Saionive. (Mwi taaqira vutu kye tirera nyaamwuni Kotiva varinanive tina.)

Nkye Kotira mwatukya Ierusaremi nyaamwunianra uro nteqa vi variara. Mwi mwatukyaraqima Kotiva qati variqi vi variva variro. Nyaamwunyaahua airivanto variavata qaiqaa kyaatavantovata airivanto ntuvaantuama vita variqata Kotira qamwata mwate variara, nkye mwianra uro nte vi variara.

²³Kotiva vuni nraakye qora mpo hiahua nai nraaqiaraqama taihua nyaamwuni variananianra nkye vi variara. Mwi nraakye qorahua nyutu nyaamwuni qara ntumwa taiharoma vahiro. Kotiva ekyaa nraakye qora qua avuqavu hiariva varira nkye mwiva hinani uro nteqa vi variara. Mwatani ntapihi kye nrohi varia nraakye qorahua mwihua mwanraquravanto varianani nkye mwianra vi variara. Kotiva mwihua kyaahaqama nyataihata mwihua qio varia nraakye qorahua variara.

²⁴Iesusiva Kotiva qaraakya qua timwa taira qovarama kyai vaisiva varira nkye mwiva varinanianra vi variara. Iesusira nraanre rauruvaro tiriara rieqaro qutu vurara tiro, Kotira qaraakya quavanto kepukyaqama viro vahiro. Keniva Everira ru kyovaro Everira nraanrevanto rauriqaro naivata ru kyera vuntu taante tura. Iesusira nraanre rauriqaro hia mwia qiataqaa nkyiarivata rukyera vuntu taante tiraitiro, nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataante tirara tiro, Iesusira nraanrevanto Everira nraanre nraatara kyora.

²⁵Mwi quara rieta rauriqata variata. Mwaa entara Kotira qaraakya qua nkyi timwa nyi vari vaisira qoririma mwatevora. Haaru Mosesiva qumina vaisivanto variqaro Kotira haaruaa qua nraakye qora timwa nyuvata mwihua hia mwi quara riovaro mwia kyaara Kotiva mwihua ruvata mwihua ntuqema kye aatu vi aanrava hia vahurama. Mwaa entara Iesusiva nyaamwunyaa vaisivanto Kotira qua tiri timwa timwi varihata tire mwia qua hia riaarera, Kotiva qoraqama kyero tiri ntuqutu timwa tairaqe tire aatu quara aanrava hiam vahiananro.

²⁶Kotiva nai haaruaa qua qovarama kyero timwa nyu entara qua tuvaro mwatavanto qakyaa hurama. Mwaa entara Kotiva nai kyauqu nriqiqaa vatero tiqaro, Nraakiara nte qaiqaa qiariro hiam mwatavanto nraahu qakyaa hiananrove. Mwi entara nyaamwuvantovatama qakyaa hiananrove, tura.

²⁷Kotiva qaiqaave tu quara okyaravanto mwataamama vahiro: Kotiva haaru tuvaro nyaamwuvantovata mwatavantovata qovarama vura. Nraakiara mwiva qaiqaa tiraro mwatavata nyaamwuvata taiqa quanaro. Taiqa viraro Kotira mwatukya hia qio qakya hiarivama qati vahianaro.

²⁸⁻²⁹Tire hia qakya hiani mwatukyaraqi quarahuara tita, nrivaqe Kotirara kyuqeve tiqata variara. Kotiva tiri mwanriqavanto qiavanto tatoqa kyaintema kyero vaisi rirara tita, nrivaqe mwia nraatu aatu hiqata kyuqema kyeqa mwia nrutu tuaahereqa variara. Mwiva nronravanto varirara tita, nrivaqe mwianra nronraqama kye riemwaqi quara.

Mwataama kye nrohivaro Kotira kyakya hiarive tura

13 ¹Nkye Iesusira nraaqiaraqama vi variqata nkye qata vakyaa nrunra nrakya variqata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variqi quata.

²Mponasairo nrani vaisira kyuqema kyeta vitaqi nraamwuqi kye kyara mwivaro nrenro quari. Mwi okyarara hia qaqira kyaraitita, kyuqema kye rieqata variata. Haaru nyaamwunyaahua mponramwu mwatani qovarama vita varuvata mpo uhua mwinramwuhua qumina vaisima variavo tiqata mwihua sitaqita vateta kyara nyunra. Mwi quara rieqatama kyuqema kye mponasai nrighua kyaahaqa hiata.

³Nkye nkyeta hena nraakye qora karavuaqama taahua taunru kyevara. Nkyevata karavui variqatara votima kyeta mwihua po tiqata kyaahaqama nyataata. Nkyi uaqiama nyataavata variarara votima kyeta nkyi hena nraakye qora uaqiama nyataavata variahuara po timwa nyataata.

⁴Nraata vaati varaa okyarava kyuqe okyara vaihoma qiata. Vaativanto nraatara rieqaro variraro nraatavanto vaatiara rieqaro variari. Api qaraqita nrohivaave, mpohua nraata vaativata api nrohivaave, varivaro Kotiva mwihuaqaa qua vataananro.

⁵Nkye variqata hia munima vararera nraahu nronraqama kye riemwaqita quata. Nataama inraikya vatera mwianra qioma vatauro qiata. Kotiva tiriara mwitaama tiro, Nte nkyivata variqina quaninrave. Nte hia nkyi qaqira kyaaninrave, tura.

⁶Kotiva mwitaa turara tita, nrivaqe hia aatu hiraitita, mwutukya qihaakyama kye vahiraqe Kotirara mwataama qiara:

Kotiva ni kyaahaqama mate varihanana tina,
nte hia vaisivanto uaqiama materara
aatu hirerave.

(Sng 118:6-7)

⁷Haaru nkyi vunyaa vaisi mponramwuvanto Kotira qua nkyi timwa nyunra nkye mwi quara taunru kyevara. Mwihua Kotira quara qutaa quave timwa kyeta kepukyaqama kye Kotirara riemwaqi vita qutu vurara rieqatama nkyevata mwihua hunte hiata.

⁸Iesusiva haaru kuaa qarama kyero varuva, matevata kuaa qarama kyero variva, qakyovata kuaa qarama kyero nraahuma variananro.

⁹Nkye ntapihi kye vahi aanranraqaa viqata hia nraahumwa mpo qua mpo qua riarerata mpo aanraqaa quata. Nkye variqata kyai tire mwi kyarara nreta mwi kyarara aurama teqata kyuqema kye variqi quare tivora. Kotivama nkyi mwanraqura kyuqema nyatairata variqi vivara. Kyai mwi kyarara nre mwi kyarara hia nraanre ti vari okyarava hiama qio vaisi kyaahaqa hiraro aanra kyuqeraqaa quananro.

¹⁰Kotira nraamwuqi kyaiqa vare variahua mwihua mpo taintaqaa variqata Kotira kyaiqa vare variara. Tire mpo taintaqaa variqata Kotira kyaiqa vare varunanra. Tiri tainta vahiro Karaisira ruto kyatarivama vahi. Mwitaa hirara tita, mwihuavata tirevata hiama qio kuaaqi variananra.

¹¹Rivaira okyaraqinaava vunyaa vaisivanto Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara qua nruka nyataarive tiro, quara rukyero mwia nraanre Kotira nraamwuqi turuarani uro ntukikiata kyaihata quara nronra mwia varaqita uro mwatukya mwaaqani kyeta qia quara te variarave.

¹²Iesusiva Kotiva nraakye qora uaqia hi kyaiqara utira nruka nyataarive tiro, mwivavata uro mwatukya mwaaqani qutu viro nai nraanreqotairo nraakye qora mwatukya su nyaato hiqama nyatora.

¹³Mwiva mwatukya mwaaqani uro qutu vurara tita, nrivaqe tirevata Kotira haaruaa qua okyara qaqira kyeta uro mwatukya mwaaqani quarata mwia kyaurira inraikya mwuntema kyeta tirivata kyaurira inraikya vara timwivaqe mwi inraikyara varaqita quara.

¹⁴Hiama mwata mwaaqa tire mwaakyota variara mwatukyava vahi. Tire mwatukya mpo nraakiara qovara hiani mwatukyara mwia vekya variqatama taqamwaqita vi varunanra.

¹⁵Karaisiva tiriara riegqaro qutu vurara tita, nrivaqe hia quara vahi aasau Kotira rukye mwinraitita, Karaisira kyaiqara riegqata Kotira nrutu tuaaheraqi quara. Nrivaqe tire Karaisira nraaqiarama varuro timwaaqi quara.

¹⁶Mwitaamaqi viqata nkye kyuqe kyaiqa varaqi viqata nai kyaahaqa hi nai kyaahaqa hiqata variata. Mwitaa hi kyaiqara mwianra Kotira kyakya hirama.

¹⁷Nkyiqa ntaqikyivi vari vaisihua qua kyuqema kye riemwaqita quata. Nkye mwitaa hivata mwihua hiama qoririma kyeqata nkyiqa ntaqikyiqita vivara. Nraakiara mwihua Kotira vuqaa uro variqata nkyiqa ntaqikyirara timwa mwivara. Nkye mwihua qua riemwaaqi vivera, mwihua qamwateqata nkyiqa ntaqikyivi kyaiqara varaqi vivara. Nkye mwihua qua hia riemwaaqi vivera, mwihua mwatukya uaqia hianinraqitai nkyiqa ntaqikyiva hiama nkyi kyaahaqa hiananro.

¹⁸Tiriara riegqata Kotirara aakyara ntaata. Tire teta tivu nraato vikyokyaqi vahi inraikyara ntapihi kyeta tiqata, Tiri kyaiqavanto kyuqe

kyaiqama vaiho, tunanra. Tire ekyaa inraikyaqi ntapih kyeta kyaiqa varaqita virera.

¹⁹Mwi quara rieqanama nte nkyiara tiqana, Nkye Kotirara aakyara tivaro mwiva qamwanrama ni titairaqe nte nkye hinani quankye, tuqo.

²⁰⁻²¹Kotira qaraakya quavanto ekyaa enta qati nraahu vahiqiro quarive tiro, Iesusiva tiri nai sipisipiqaa ntaqikyiva vunyaava qutu vuvaro mwia nraanrevanto mwi quara kepukyaqama kyovaro Kotiva mwia qati vara sivuma kyorara tiro, Iesusiva nronraqama viro nkye Kotira kyakya hira vataqi quate tiro, mpo inraikya mpo inraikya kyuqe inraikya nkyi nyinra. Karaisiva nkyi kepukyaqama nyatairata nkye Kotira mwutukya vahiar nraakye qorahua variata. Nrivaqe Karaisira nrutu ekyaa enta tuaaheraqi quara. Qutaave.

Ekyaara qua tura

²²Nte nkyi mwutukya qihaakyama nyatarera mwaa quara turama. Nte nkyiara po tiqana mwaa quara riemwaqita quate tuqo. Nte mwaa quara qara ntiqana hia mpuahaa qua qara ntumwa taurave.

²³Nte mwakyaakya mpo nkyi timwa nyianrita riaata. Tiri tiqata vakyaa Timotiva karavuuqitai taiqeroma. Mwiva qamwanrama mwaini nrinrenra, nte mwikyantirima uro nkyi taqaaninra.

²⁴Nte nkyiqa ntaqiky vari vaishua qua mwantaura timwa nyiata. Ekyaa Kotira nraakye qoravata qua mwantaura timwa nyiata. Nkyi qata vakyaa Itarinyaahua nkyi qua mwantaavo.

²⁵Kotiva nkyi ekyaa mwihua kyuqemaqi virata variqi quate, tuqo.